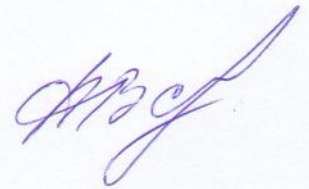

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

СТРОКОВИЧ ГАННА ВІТАЛІВНА

УДК [658:005.21](043.3)

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Ястремська Олена Миколаївна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, завідувач кафедри економіки,
організації та планування діяльності підприємства.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Криворучко Оксана Миколаївна,
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет, завідувач кафедри менеджменту;

доктор економічних наук, професор
Мороз Олег Васильович,
Вінницький національний технічний університет,
професор кафедри менеджменту та моделювання
в економіці;

доктор економічних наук, професор
Поплавська Жанна Василівна,
Інститут економіки і менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки.

Захист відбудеться "28" січня 2016 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.01, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1А.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий "10" грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Лебідь О.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція України у світовий економічний простір характеризується зростанням ринкової конкуренції, динамічними змінами в економічному, соціальному та екологічному середовищах, перевищенням пропозиції товарів над попитом, унаслідок чого суттєво зростають вимоги споживачів до якості товарів і послуг, що підвищує значущість вирішення проблеми забезпечення якості функціонування підприємств, зокрема, машинобудівних, оскільки вони виробляють продукцію, що становить активну частину основних виробничих фондів підприємств інших галузей. Тому стан вітчизняних машинобудівних підприємств вимагає розробки нових підходів, які забезпечать прийняття обґрунтованих стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення якості їх функціонування.

Підґрунтям стратегічного управління якістю функціонування підприємства є якість його зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, якість використання потенціалу підприємства, лояльність споживачів, що у комплексі забезпечують системність процесу господарювання. Дослідженням проблем стратегічного управління присвячено роботи таких вчених, як Д. Аакер, І. Ансофф, О. Аристов, Л. Балабанова, О. Балацький, С. Гошал, Ю. Іванов, М. Кизим, Г. Клейнер, Дж. Куїнн, Г. Мінцберг, Г. Нів, С. Оборська, В. Пономаренко, Ж. Поплавська, М. Портер, Ю. Путятін, О. Пушкар, І. Сотник, О. Тридід, З. Шершньова, З. Шмігельська, С. Фоломкина, О. Ястремська та ін. Прийняття стратегічних рішень щодо забезпечення якості функціонування повинно ґрунтуватися на визначенні зовнішніх і внутрішніх можливостей сучасних підприємств, які втілюються в їх потенціалі. Питання оцінки потенціалу розглядалися в роботах І. Джаїн, Г. Іваненко, С. Ілляшенка, О. Косенко, Н. Краснокутської, Л. Малярець, І. Отенко, О. Пробоїв, Л. Прокопишиної, А. Яковлева. В умовах, коли в економічно розвинутих країнах поступово зростає роль знань, внесок нематеріальних активів у якість використання потенціалу підприємства суттєво збільшується, тому вітчизняні підприємства вимушені активізувати процес генерації знань, який сприятиме збільшенню обсягів їх фінансування, зростанню вартості бізнесу та, як результат, якості функціонування як безпосередньо господарського суб'єкта, так і оточуючого середовища. Особливості управління знаннями досліджували Ю. Адлер, У. Букович, В. Геєць, К. Джанетто, Б. Мільнер, І. Нонака, М. Румизен, В. Семиноженко, Т. Стюарт, Х. Такеучи, Р. Уільямс, Е. Уїлер, Є. Черних та інші. Щодо зростання лояльності споживачів, її досліджено Д. Аакером, П. Гемблом, М. Стоуном, Н. Вудкоком, Дж. Ліессом та С. Шултером, Дж. Хофмейром та В. Райсом, А. Шуллером, іншими. Крім того, функціонування підприємств у реаліях зростання імпорту товарів, реалізації демпінгової політики низкою закордонних підприємств і недостатньою конкурентоспроможністю вітчизняних промислових підприємств нагально потребує дослідження якості функціонування підприємств як головного чинника зростання конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Проблему забезпечення якості досліджували О. Аристов, Р. Біктіміров, Г. Ватсон, В. Версан, О. Глудкин, Н. Горбунов, А. Гуров, С. Джордж, Дж.-М. Джуран, Ю. Зорин, А. Ваймерских, К. Ісікава, Т. Конті, Е. Кондо, О. Криворучко, М. Кричевський,

В. Лapidус, Е. Минько, А. Момот, О. Мороз, Ю. Крянев, М. Кузнецов, А. Овсянко, В. Огвоздин, П. Орлов, Х. Рамперсад, І. Сіменко, М. Солодка, А. Фейгенбаум та інші.

Відаючи належне існуючим теоретичним, методологічним положенням і методичним підходам, слід звернути увагу на їх недостатню розробленість щодо комплексного врахування якості використання потенціалу підприємства, його зовнішнього потенційного ресурсного середовища, лояльності споживачів, формування організаційного забезпечення якості функціонування підприємства та вибору його методів фінансування, визначення відповідності цілей формування фінансового забезпечення етапам життєвого циклу. Необхідність вирішення зазначених проблем зумовила вибір теми дисертації, визначення її мети і задач та логічну послідовність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планами наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця), Західнодонбаського приватного інституту економіки і управління (ЗПЕУ) та Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (ХГУ «НУА»). Зокрема, у наукових дослідженнях ХНЕУ ім. С. Кузнеця за фундаментальною держбюджетною темою «Методологічне та методичне забезпечення управління організаційними знаннями підприємства в умовах інформаціологічної економіки» (номер державної реєстрації 0111U003026) автором розроблено теоретико-методологічний базис організаційного забезпечення якості функціонування підприємства в умовах інформаціологічної економіки; у процесі виконання фундаментальної держбюджетної теми «Стратегічне управління життєдіяльністю підприємств на основі інвестування для забезпечення гідної якості трудового життя» (номер державної реєстрації 0115U002374) автором розроблено методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємств. У комплексній науково-дослідній роботі ЗПЕУ: «Методологія регіонального економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0102U000369) дисертантом розвинуто теоретичні та методичні основи стратегічного управління якістю функціонування підприємств у системі координат розвитку регіону. У межах наукових досліджень, що проводилися ХГУ «НУА» за прикладною темою «Підприємство як суб'єкт інноваційного розвитку» (номер державної реєстрації 0107U004031), автором уточнено теоретичні основи управління розвитком підприємств як динамічних систем. Дисертант очолював дослідження за прикладними темами: у 2008–2012 рр. «Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку підприємства» (номер державної реєстрації 0108U003950), де визначив внутрішні та зовнішні аспекти якості функціонування підприємств; у 2012–2017 рр. «Організаційно-економічні аспекти якості функціонування підприємств» (номер державної реєстрації 0112U005094), за якою розробив методологічне та методичне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування підприємства.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень, концепції, методологічного та методичного забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства з

урахуванням якості використання його потенціалу, зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, лояльності споживачів. Для досягнення мети в роботі поставлено такі задачі:

обґрунтувати сутність, визначити особливості, удосконалити категоріальний апарат щодо якості функціонування підприємства;

розробити принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі його функціонування;

обґрунтувати зміст, структуру, функції інституту якості функціонування підприємства, визначити взаємозв'язок його суб'єктів на всіх економічних рівнях та організаційне забезпечення формування та функціонування цього інституту;

визначити основні тенденції функціонування економіки України у міжнародному середовищі, вітчизняних промислових підприємств як передумови управління якістю;

виявити трансформацію концепції управління якістю, узагальнити теоретичні положення стратегічного управління якістю функціонування підприємств;

висунути й довести гіпотези щодо стратегічного управління якістю функціонування підприємства та на їх основі теоретично обґрунтувати відповідну концепцію;

розробити методологічний підхід до стратегічного управління якістю функціонування підприємств;

здійснити класифікацію стратегій якості функціонування підприємства;

сформувати методичний підхід до оцінювання якості використання потенціалу підприємства;

розробити методичний підхід до визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства;

обґрунтувати методичний підхід до оцінювання лояльності споживачів;

сформувати організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства;

розробити комплексне методичне забезпечення оцінювання якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства;

обґрунтувати методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства.

Об'єкт дослідження – процес функціонування промислових підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні положення, методологічні підходи, методичне забезпечення та практичні рекомендації зі стратегічного управління якістю функціонування підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичним і методологічним підґрунтям дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, менеджменту, теорій організації, якості, ефективності та надійності. Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених задач використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: *абстрактно-логічний метод* – для обґрунтування основних теоретичних положень стратегічного управління якістю функціонування підприємства; *методи теоретичного узагальнення, системний підхід* – для аналізу стану, проблем і перспектив стратегічного управління якістю функціонування машинобудівних

підприємств України; *контент-аналіз* – для формування обґрунтованого переліку складових стратегічного управління якістю функціонування підприємства та переліку їх показників; *методи аналізу та синтезу* – для обґрунтування методологічного підходу до стратегічного управління якістю функціонування підприємства, принципів його реалізації, методичного забезпечення визначення якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу; *структурний аналіз* – для вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємств; *багатовимірний факторний аналіз* – для проведення класифікації та систематизації простору ознак дослідження та групування факторів за їх економічним змістом; *метод рангів* – для упорядкування досліджуваних показників; *компаративний аналіз* – для обґрунтування системи показників та визначення підходів до узагальнення експертних оцінок; *експертний аналіз* – для оцінки якості функціонування підприємства за окремими складовими, для визначення методів фінансового забезпечення підприємства; *логіко-змістовний аналіз* – для формування складно-структурованої системи показників оцінки якості функціонування підприємств; *метод аналізу ієрархій* – для перетворення якісних оцінок, що були отримані у результаті проведення експертного опитування, в кількісні; *регресійний та кореляційний аналіз* – для побудови комплексу моделей виявлення джерел зміни інтегральної оцінки якості функціонування підприємств; *методи кластеризації* – для формування кластерних груп підприємств; *дискримінантний аналіз* – для визначення відмінностей між отриманими кластерами підприємств за рентабельністю та оборотністю активів; *метод прогнозування на підставі темпів росту* – для визначення прогнозних значень інтегральних показників за кожною складовою; *метод матричного позиціонування* – для визначення видів стратегій управління якістю функціонування підприємств, відповідностей цілей формування фінансового забезпечення етапам життєвого циклу підприємства.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, законодавчі та нормативні акти Кабінету Міністрів України й інших органів виконавчої влади, офіційні матеріали Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних організацій, дані анкетування та опитування керівників і фахівців підприємств машинобудівної промисловості Харківського регіону, матеріали періодичних видань та мережі Інтернет, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Отримані у процесі дослідження наукові результати в сукупності вирішують важливу наукову проблему розробки теоретичних положень, концепції, методологічного і методичного забезпечення стратегічного управління якістю функціонування підприємств машинобудування. Головні наукові положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, становлять особистий здобуток дисертанта та винесені на захист, полягають у такому:

вперше:

теоретично обґрунтовано концепцію стратегічного управління якістю функціонування підприємства, особливістю якої є: врахування об'єктивних складових – якість використання потенціалу підприємства, якість зовнішнього

потенційного ресурсного забезпечення, та суб'єктивної складової – лояльність споживачів до підприємства; розроблення організаційного і фінансового забезпечення якості функціонування у стратегічному періоді;

розроблено й обґрунтовано методологічний підхід до стратегічного управління якістю функціонування підприємства, підґрунтям якого є формування стратегій на основі трьох складових: якості використання потенціалу, лояльності споживачів та якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, які є адекватними можливостям суб'єктів господарювання й очікуванням споживачів;

теоретично обґрунтовано принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі його функціонування, що забезпечують її спадкоємність протягом стратегічного періоду на умовах: адекватності, інноваційності й екологічності, об'єктивності, ефективності, надійності, альтернативності, які дозволяють враховувати особливості різних груп постачальників і споживачів для забезпечення якості функціонування підприємства;

визначено зміст соціально-економічного інституту якості функціонування підприємства, під яким розуміється сукупність формальних і неформальних норм, правил і стандартів, що визначають взаємодію організацій державної та недержавної форм власності всіх економічних рівнів щодо забезпечення якості функціонування підприємств. Ідентифіковано його основні (забезпечення, інтеграції, регулювання, системоорганізації, розповсюдження інновацій, задоволення потреб споживачів, удосконалення та поширення правових норм, інтеграції) та часткові (врахування соціального, економічного й екологічного аспектів оцінки внутрішнього середовища та зовнішнього оточення якості всіх економічних рівнів, стратегічне управління якістю функціонування підприємства, моніторинг соціального, економічного та екологічного аспектів якості, забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів, систематичний контроль процесів удосконалення якості, стимулювання та мотивація учасників процесу забезпечення якості) функції. Обґрунтовано принципи діяльності інституту якості функціонування підприємства, до яких включено: якість, ефективність, економічність, рефлексію, відповідальність, інноваційність, довіру, мережеву взаємодію;

удосконалено:

методичний підхід до оцінювання якості використання потенціалу підприємства, особливістю якого є обґрунтування складноструктурованої системи кількісних та якісних показників, що характеризують його за кожним видом ресурсного забезпечення та є підґрунтям прийняття стратегічних управлінських рішень. Кількісні показники характеризують результати використання ресурсів за офіційними статистичними даними, а якісні – особливості функціонування ринкового середовища та підприємства;

методичний підхід до визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства, який ґрунтується на використанні якісних показників, що відрізняються від існуючих оцінкою впливу на якість функціонування підприємства факторів макросередовища та середовища найближчого оточення, які об'єднані в інтегральні показники методом згортання рангових оцінок на основі вагових коефіцієнтів, та загальний інтегральний показник якості зовнішнього

потенційного ресурсного забезпечення, на основі якого здійснюється стратегічне управління якістю функціонування підприємства;

методичний підхід до оцінювання лояльності споживачів, який, на відміну від існуючих підходів, враховує фактори надійності, що характеризує тривалість співробітництва підприємства та споживачів продукції; ефективності, що визначає економічну ефективність такого співробітництва; якості, що характеризує якість продукції підприємства для споживачів. Врахування цих факторів забезпечує оцінку потреб та сподівань споживачів та є підґрунтям стратегічного управління якістю функціонування підприємства;

організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства, особливість якого полягає в обґрунтуванні пропозицій з організації роботи інформаційно-аналітичного відділу, структура якого включає сектори забезпечення взаємодії із зовнішнім та внутрішнім середовищами, інформаційно забезпечує їх створення і підтримку у відповідності з розробленим положенням з їх діяльності; інформаційному наповненні та змістовній актуалізації баз даних і баз знань, використання яких є підґрунтям зростання якості функціонування підприємства у стратегічному періоді;

комплексне методичне забезпечення оцінювання якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства, яке, на відміну від існуючих, ґрунтується на застосуванні трьохкомпонентної системи показників, що характеризує якість інформаційних систем, якість інформації, ефективність функціонування інформаційно-аналітичного відділу, що узагальнені в інтегральний показник, який характеризує якість інформаційного забезпечення стратегічного управління функціонуванням підприємства;

методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства у процесі стратегічного управління, відмінність якого від існуючих полягає в обранні кожного методу фінансування на основі визначення критеріїв: складності, повільності, недоцільності, вартості застосування, можливості втручання у функціонування підприємства, обов'язковості застави, ризику застосування, наявності регресу, переуступки заборгованості, обов'язковості наявності поручителя, зростання складності прийняття управлінських рішень, які об'єднані в інтегральний показник, використання якого сприяє вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства;

дістали подальшого розвитку:

категоріальний апарат якості функціонування підприємства щодо уточнення поняття «якість» як цілісної інтегральної категорії, відмінністю якої є врахування об'єктивної та суб'єктивної складових сутності об'єкта дослідження, внутрішньої і зовнішньої визначеності та вимірювання на основі кількісних та якісних показників; поняття «функціонування підприємства», особливість визначення якого полягає в урахуванні використання підприємством його потенціалу, результатів перетворення зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення для формування лояльності споживачів, ґрунтуючись на існуючих обмеженнях екологічної, соціальної та економічної надсистем; поняття «якість функціонування підприємства», відмінність

визначення якого полягає в об'єднанні виділених особливостей уточнених понять «якість» та «функціонування підприємства»;

організаційне забезпечення формування та діяльності соціально-економічного інституту якості функціонування підприємства, відмінність якого полягає в: інституціоналізації процесу забезпечення якості; організації взаємодії підприємства з суб'єктами управління на мета-, макро-, мезорівнях з урахуванням стандартів з якості, системи сертифікації, удосконалення стратегічного управління якістю функціонування підприємства; що спрямовано на вирішення проблеми невпорядкованості та хаотичності якості на мета-, макро-, мезо- та мікроекономічних рівнях у процесі стратегічного управління;

класифікація стратегій якості функціонування підприємства за такими додатковими теоретично обґрунтованими та практично значущими ознаками: для корпоративних стратегій – за якістю використання потенціалу підприємства, за якістю зовнішнього ресурсного забезпечення, за лояльністю споживача, за напрямками зростання лояльності, за аспектами функціонування; для конкурентних (ділових) стратегій – за позиціонуванням на якості, за видами якості; для функціональних стратегій – за ступенем сегментації ринків збуту за вимогами до якості; за стадією життєвого циклу підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні й методологічні положення дисертації доведені до рівня конкретних пропозицій і розробок щодо методичного забезпечення формування стратегій якості функціонування підприємства, спрямованих на удосконалення стратегічного управління якістю функціонування підприємства з урахуванням їх зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльності споживачів в умовах сучасних соціально-економічних реалій.

Застосування розробленого методичного забезпечення дозволить вирішити проблеми стратегічного управління якістю функціонування підприємства, визначити доцільні методи його фінансування та організаційне забезпечення. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать: визначення складових стратегічного управління якістю функціонування підприємства та побудова обґрунтованої системи показників їх оцінювання; методичне забезпечення кількісного оцінювання якості функціонування підприємства; методичне забезпечення оцінювання якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу; методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємств, які впроваджено установами: Радою Національного банку України (довідка № 10-00009/43913 від 25.06.2015 р.), Департаментом з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 02-06/430 від 09.07.2014 р.), Східним територіальним управлінням національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (довідка № 10/1/02/2236 від 01.11.2013 р.), ТОВ «СігмаБлейзер Україна» (довідка № 17/07 від 01.07.2015 р.); промисловими підприємствами: ПАТ «Південкабель» (довідка № 62-14/28 від 08.06.2014 р.), ПАТ «Миргородський завод мінеральних вод» (довідка № 01-3/05-558 від 02.07.2014 р.), ВАТ «Турбоатом» (довідка № 24-448 від 09.07.2014 р.), ПАТ «Концерн АВЕК та К⁰» (довідка № 1057 від 24.11.2014 р.), ДП

завод «Електроважмаш» (довідка № 200/211-01 від 02.04.2015 р.). Результати впроваджені у навчальний процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні лекційного матеріалу, проведенні практичних занять за дисциплінами «Стратегічне управління» та «Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства» (довідка № 15/86-25-71/1 від 23.04.2015 р.); ХГУ «НУА», зокрема, при викладанні дисциплін «Стратегія підприємства», «Інвестування», «Управління проектами», та при здійсненні керівництва дипломними й курсовими роботами (довідка № 667 від 20.12.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою, всі результати якої одержані безпосередньо здобувачем і знайшли відображення в наукових публікаціях. Внесок здобувача у роботи, виконані у співавторстві, наведено у списку основних опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені здобувачем на 35 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: Фінансовий і банківський менеджмент: досвід та проблеми (м. Донецьк, 2002); Проблеми рівноваги економічних систем в умовах ринкової трансформації (м. Харків, 2004); Дні науки – 2006 (м. Дніпропетровськ, 2006); Становлення сучасної науки (м. Софія, 2007); Формування ринкових механізмів господарювання (м. Запоріжжя, 2007); Освіта і наука на XXI століття (м. Софія, 2008); Наукова думка інформаційного століття – 2008 (м. Прага, 2008); Основні проблеми сучасних наук (м. Софія, 2009); Новини сучасної науки (м. Софія, 2010); Європейська наука: XXI століття – 2010 (Польща, 2010); Новітні напрямки науки (Софія, 2011); Наукова індустрія європейського континенту – 2012 (м. Прага, 2012); Economic and legal management procedures of overcoming the social crisis (London, 2012); Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу (м. Київ, 2013); Актуальні питання економічних наук (м. Новосибірськ, 2013); Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи (м. Львів, 2013); Економічні перспективи підприємств та регіонів України в контексті основних соціально-еколого-економічних трендів (м. Дніпропетровськ, 2014); Science engineering і економічна парадигма сучасного суспільства (м. Базель, 2014); Cutting-Edge Science-2015 (м. Шеффілд, 2015), Європейська наука XXI століття – 2015 (м. Пшемишль, 2015); Економіка в сучасних умовах: стан, проблеми та пошук шляхів їх подолання (м. Львів, 2015); інші.

Публікації. Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи опубліковано в 68 наукових працях, серед них: 2 особисті монографії; 4 монографії у співавторстві; 25 статей у наукових фахових виданнях України, серед яких 7 статей у фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз; 2 статті у виданнях інших держав; 35 тез доповідей та матеріалів конференцій. Додатково матеріали дисертації опубліковані у підручнику та двох навчальних посібниках с грифом МОН. Загальний обсяг публікацій – 54,19 ум. друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 53,07 ум. друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 637 сторінках і містить: 103 таблиці, з яких 20 займають 25 повних сторінок; 84 рисунки, з яких 9 займають 4 повні сторінки; 25 додатків – на 173 сторінках; список використаних джерел з 626 найменувань – на 65 сторінках. Обсяг основного тексту складає 370 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, викладено методи його здійснення, відображено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації та опублікування результатів дослідження.

У **першому розділі** – «**Теоретичні основи якості функціонування підприємства**» – визначено сутність якості, особливості, уточнено категоріальний апарат щодо якості функціонування підприємства; розроблено принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі функціонування; теоретично обґрунтовано зміст, функції та принципи діяльності інституту якості функціонування підприємства, визначено взаємозв'язок суб'єктів, що забезпечують якість функціонування підприємства на всіх економічних рівнях, та організаційне забезпечення формування й діяльності цього інституту.

За результатами узагальнення та аналізу визначень поняття «якість», наведених у працях провідних закордонних і вітчизняних учених, зроблено ґрунтовний висновок про те, що «якість» доцільно розуміти як цілісну інтегральну категорію, яка враховує об'єктивні (рівень використання потенціалу підприємства та його зовнішнього ресурсного забезпечення) та суб'єктивні (лояльність споживачів по відношенню до підприємства) складові сутності об'єкта дослідження, має внутрішню та зовнішню визначеність і характеризується кількісними та якісними показниками. Аналіз існуючих теоретичних підходів до визначення категорії «функціонування підприємства» дозволив розвинути її визначення, під яким розуміється процес використання підприємством його потенціалу, перетворення зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення з метою забезпечення лояльності споживачів та з урахуванням діючих обмежень з боку екологічної, соціальної та економічної надсистем.

На основі узагальнення уточнених визначень наведених категорій розвинуто визначення поняття «якість функціонування підприємства» (далі ЯФП) як властивість підприємства, що враховує об'єктивну та суб'єктивну складові сутності, зумовлюється результатами діяльності суб'єкта господарювання у внутрішньому середовищі щодо якості використання потенціалу, у зовнішньому середовищі щодо якості ресурсного потенційного забезпечення й рівня лояльності споживачів та може бути визначена за допомогою складноструктурованої системи кількісних та якісних показників (рис. 1).

Вперше запропоновано і доведено, що на сучасному етапі розвитку економіки категорія ЯФП визначається трьома складовими: якість використання потенціалу

підприємства, якість його потенційного ресурсного забезпечення та лояльність споживачів. Саме ці три складові необхідно враховувати у процесі стратегічного управління ЯФП, що забезпечить комплексність його застосування.

Рис. 1. Складові якості функціонування підприємства

На основі аналізу наукових праць доведено, що основою процесу функціонування підприємства є його взаємодія з головними стейкхолдерами, такими як постачальники й покупці. Виходячи із сучасних умов функціонування підприємства, визначено головні принципи цієї взаємодії, наведені на рис. 2.

Перехід на наступний етап життєвого циклу функціонування підприємства забезпечується певними змінами якості, які у точці біфуркації дозволяють прийняти рішення стосовно доцільності переходу на наступний етап функціонування та є підґрунтям прогресивного розвитку. Якщо визначеного зростання ЯФП не буде досягнуто, а спостерігається лише її зменшення, то у подальшому це може призвести до переходу на стадію ліквідації. Тому основою розвитку підприємства є якість його функціонування – чим вища якість функціонування, тим кращими є можливості прогресивного розвитку.

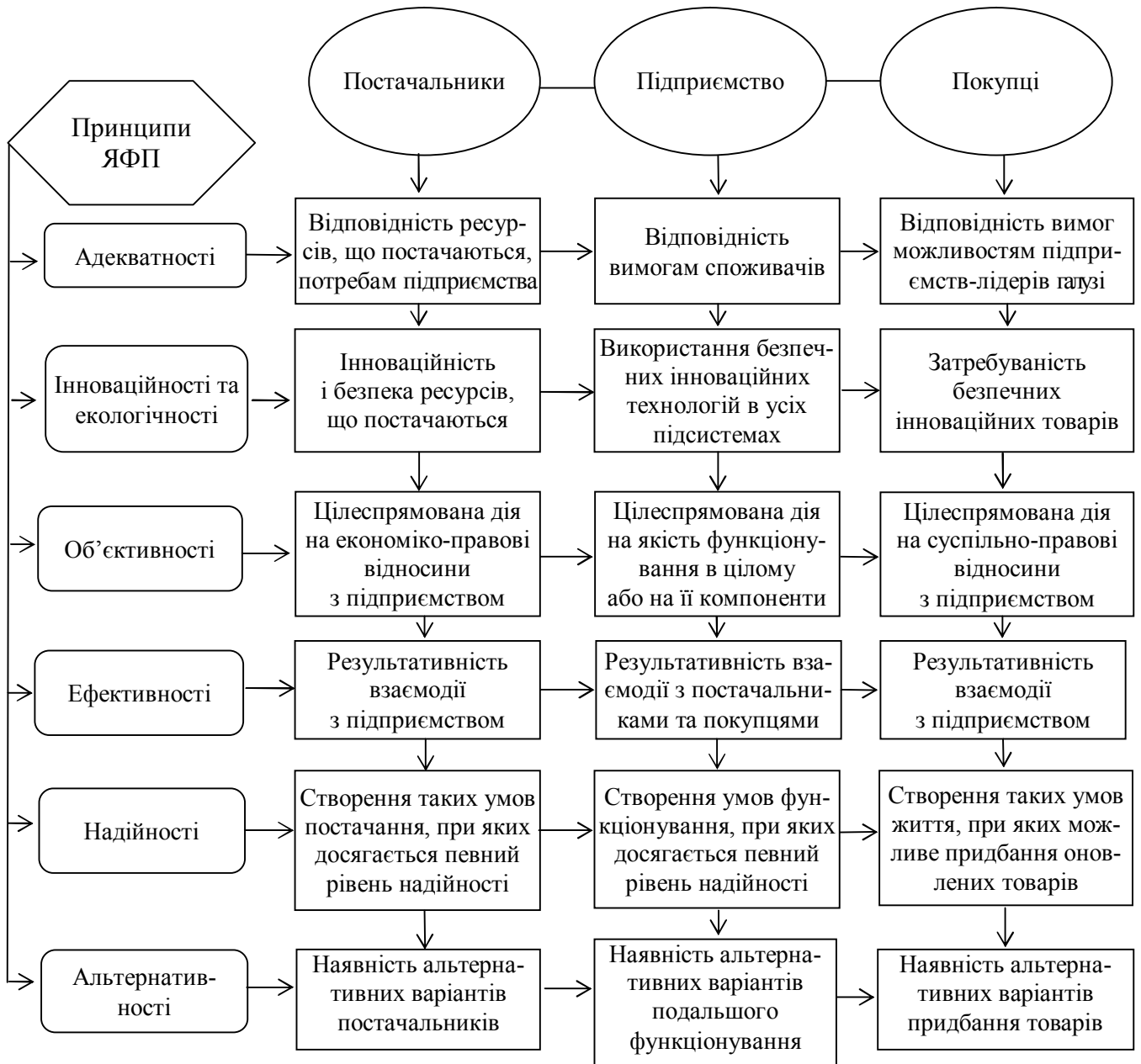

Рис. 2. Принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі його функціонування

Оскільки якість є комплексною категорією, що забезпечує врахування об'єктивної (якість використання потенціалу підприємства, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення) та суб'єктивної (лояльність споживачів до підприємства) складових, для її повного розкриття необхідно запроваджувати формальні й неформальні правила поведінки та застосовувати інституціональну теорію. Тому розвиток теорії, методології і практики забезпечення якості слід здійснювати на основі інституціонального підходу, який дозволяє обґрунтовано приймати управлінські рішення для забезпечення ЯФП. Основою цього підходу є положення про те, що ЯФП має певне інституціональне оформлення, також її слід розглядати з урахуванням впливу соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних інститутів.

Спираючись на ознаки інституту, у дисертації зроблено висновок, що інститут якості функціонування підприємства – це сукупність формальних і неформальних норм, правил і стандартів, які визначають особливості взаємодії організацій державної та недержавної форм власності для забезпечення якості функціонування підприємств. Формальна складова полягає у закріпленні на нормативному рівні правил регулювання якості. Неформальна складова визначається наявністю різних неявних, прихованих, неформалізованих факторів та правил, що впливають на управління якістю. У дисертації визначено, що структура цього інституту має певні ознаки, характерні способи реагування на стимули; структуру формалізованих і неформалізованих взаємозв'язків на всіх економічних рівнях.

Визначено основні та часткові функції інституту якості функціонування підприємства. Основні функції, що здійснюються суб'єктами управління мета-, макро-, мезорівнів та забезпечують якість функціонування підприємства, полягають у: забезпеченні зростання конкурентоспроможності країни як результату підвищення якості; інтеграції у міжнародний економічний простір як результату відповідності міжнародним стандартам; регулюванні діяльності економічних суб'єктів стосовно зростання якості; системоорганізуючій функції, яка проявляється у забезпеченні стійкості, зростанні рівня організованості національної економіки щодо забезпечення якості, здатності нейтралізувати можливі флуктуації; розповсюдженні інновацій як підґрунтя зростання якості; задоволенні потреб споживачів згідно з їх лояльністю; удосконаленні правових норм щодо відповідності стандартам всіх рівнів; поширенні правових норм щодо гармонізації стандартів; інтеграції зусиль спільноти щодо зростання якості. Часткові функції, що є похідними від основних та здійснюються підприємством, тобто на мікроекономічному рівні, й забезпечують якість його функціонування, полягають у: врахуванні соціального, економічного та екологічного аспектів оцінки внутрішнього середовища та зовнішнього оточення якості всіх економічних рівнів; стратегічному управлінні якістю функціонування підприємства; моніторингу соціального, економічного та екологічного аспектів якості з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та економіко-математичних методів; забезпеченні вільного доступу до інформаційних ресурсів, що є підґрунтям зростання якості; систематичному контролю процесів удосконалення якості; стимулюванні та мотивації учасників процесу забезпечення якості. Зазначені функції є взаємозалежними та комплементарними.

Важливою складовою методології формування інституту якості функціонування підприємства є принципи його діяльності, до яких віднесено: якість, що враховує об'єктивну та суб'єктивну складові у процесі функціонування інституту; ефективність, що передбачає забезпечення досягнення поставлених цілей за рахунок дії обраних та застосованих інститутом методів стимулювання та мотивації процесів зростання якості; економічність, що ґрунтується на переважанні результатів діяльності із забезпечення якості над витратами на функціонування інституту; рефлексія, що передбачає урахування інтересів всіх стейкхолдерів, для покращення взаємодії яких і функціонує інститут; відповідальність, що виражає свідоме ставлення кожного стейкхолдера до вимог суспільної необхідності,

обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей; інноваційність, що характеризує здатність інституту у процесі функціонування до оновлення, відкритості новому; довіру, що передбачає створення умов для позитивного вирішення ключових питань щодо забезпечення якості; мережеву взаємодію, яка сприяє гармонізації співпраці всіх соціально-економічних інститутів. Запропоновані принципи є підґрунтям функціонування інституту якості та сприяють удосконаленню інституційного середовища.

Розроблено організаційне забезпечення формування та діяльності соціально-економічного інституту якості функціонування підприємства, яке доцільно розглядати як сукупність правил, норм і регламентів, а також способів їх використання, спрямованих на забезпечення і підтримку в рамках діючих інституційних умов необхідного рівня якості функціонування підприємств (рис. 3).

Рис. 3. Організаційне забезпечення формування та діяльності соціально-економічного інституту якості функціонування підприємства

Загальна дія організаційного забезпечення реалізується як прямий скерований або корегуючий вплив на поведінку суб'єктів інституційних відносин, що створює та підсилює їх мотивацію відповідності формальним і неформальним нормам поведінки або дотриманню існуючих стандартів.

У другому розділі – «Основні тенденції функціонування машинобудівних підприємств» – визначено тенденції функціонування економіки України у міжнародному середовищі, вітчизняних промислових підприємств, машинобудівних підприємств щодо якості їх функціонування.

Результати проведеного аналізу довели, що складні й іноді суперечливі тенденції міжнародного середовища (метарівень) загалом здійснюють певний вплив на зростання якості функціонування підприємств, про що свідчить коливання значень складових індексів глобальної конкурентоспроможності (69 місце у 2006–2007 рр., 89 місце у 2010–2011 рр., 76 місце у 2014–2015 рр.), економічної свободи (відноситься у 2006 р. до країн з в основному невилною економікою та посідає 99 місце; потім до країн з невилною економікою та посідає 162 місце у 2010 р. й 155 місце у 2014 р.), інновацій (75 місце у 2007 р., 90 місце у 2011 р., 63 місце у 2014 р.), мережевої готовності (75 місце у 2007 р., 90 місце у 2011 р., 71 місце у 2015 р.). Для усунення їх негативного впливу удосконалення потребують такі напрямки як інфраструктура, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку праці, розмір ринку, інновації; інвестиційна та фінансова свободи, права власності та участь уряду, свобода від корупції, праця та підприємництво; експорт високотехнологічної продукції, наявність сертифікатів якості ISO 9001 та систем екологічного менеджменту ISO 14001, кількість патентних заявок, що подані до міжнародних відомств та спільних підприємств / стратегічних альянсів, рівень ринкової капіталізації та загальної вартості акцій, мікрофінансування організацій з великим кредитним портфелем, рівень ВВП на одиницю споживання енергії та рівень мобільності в освіті.

Узагальнення результатів аналізу сучасних тенденцій, притаманних вітчизняним промисловим підприємствам у макроекономічному середовищі, свідчить про існування суперечливих процесів, які гальмують дії підприємств щодо стратегічного управління якістю їх функціонування. Це зумовлюється погіршенням рівня рентабельності підприємств (5,5 % у 2005 р., 4,9 % у 2008 р., 4,7 % у 2011 р., 3 % у 2013 р., 1,6 % у 2014 р.), а як наслідок й недостатньою інвестиційною активністю, як з боку безпосередньо підприємств (53424 млн грн у 2005 р. та 145883,7 млн грн у 2014 р.), так і з боку держави (5077 млн грн у 2005 р. та 1511,2 млн грн у 2014 р.), практично її відсутністю. Особливо проблематичним є залучення іноземних інвестицій, яке становлять незначну частку, а саме 4688 млн грн у 2005 р., 6859 млн грн у 2009 р. та 5536,6 млн грн у 2014 р. Також у рамках інтеграції до Світового співтовариства вирішення потребують питання, що стосуються збереження, захисту і поліпшення якості навколишнього середовища; раціонального використання природних ресурсів. Поряд із цим спостерігається повільне зростання частки промислових підприємств, які займалися інноваціями (8,2 % у 2005 р., 10,7 % у 2009 р., 12,1 % у 2014 р.). Однак переважно інноваційна діяльність здійснюється у сфері матеріальних активів (3149,6 млн грн у 2005 р., 4974,7 млн грн у 2009 р.,

5115,3 млн грн у 2014 р.), тоді як питома вага нематеріальних активів дуже незначна (243,4 млн грн у 2005 р., 115,9 млн грн у 2009 р., 47,2 млн грн у 2014 р.), але відіграє велику роль у забезпеченні якості завдяки здійсненню науково-дослідних робіт, придбанню зовнішніх знань та ринковому запровадженню інновацій.

Проаналізовано основні тенденції діяльності машинобудівних підприємств щодо якості їх функціонування, які свідчать, що: обсяги реалізованої продукції в умовах інфляції зростають дуже повільними темпами (468562,6 млн грн у 2005 р., 806550,6 млн грн у 2009 р., 1389140,5 млн грн у 2014 р.). Індекс промислової продукції машинобудування (115,3 % у 2005 р., 136,1 % у 2010 р., 79,4 % у 2014 р.) за останні роки зменшується. Капітальні інвестиції у регіонах, де розташована більшість машинобудівних підприємств, збільшуються з 85570,1 млн грн у 2011 р. до 97518 млн грн у 2012 р., а потім спостерігається їх зменшення до 92675, 8 млн грн у 2013 р. та 69878,02 млн грн у 2014 р. Поряд із тим суттєво скорочується інноваційний потенціал регіонів за рахунок зменшення кількості наукових організацій з 540 у 2005 р. до 304 у 2014 р., внаслідок чого зростають обсяги наукових та науково-технічних робіт, які виконують підприємства власними силами з 1893,4 млн грн у 2005 р. до 4034,49 млн грн у 2014 р. Спостерігається спад викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з 3600,2 тис. т у 2005 р. до 3398,7 тис. т у 2013 р., що зумовлюється зменшенням обсягів виробництва та реалізації, та зменшення обсягів відходів I – IV класів з 365341,1 тис. т у 2010 р. до 277924,9 тис. т у 2014 р., а рівень їх утилізації значно менший і складає 118637,4 тис. т у 2010 р. та 87109,7 тис. т у 2014 р., що свідчить про те, що нові технології з переробки відходів практично не застосовуються.

Таким чином, тенденції, які характеризують вітчизняну економіку на мета-, макро-, мезо- та мікроекономічних рівнях, є дуже складними й суперечливими та свідчать про необхідність забезпечення якості функціонування суб'єктів господарювання. Саме тому доцільним є вирішення проблеми якості функціонування підприємств, що необхідно здійснювати, ґрунтуючись на відповідному методологічному і методичному забезпеченні.

У третьому розділі – «Теоретико-методологічні засади стратегічного управління якістю» – виявлено трансформацію концепції управління якістю, узагальнено теоретичні положення стратегічного управління якістю функціонування підприємств; висунуто й доведено гіпотези дисертаційної роботи, теоретично обґрунтовано концепцію стратегічного управління якістю функціонування підприємства; розроблено методологічний підхід до стратегічного управління якістю функціонування підприємств; здійснено класифікацію стратегій якості функціонування підприємства.

Проведення теоретичного аналізу трансформації концепції управління якістю дозволило визначити її основні положення: здійснення стандартизації, контроль, впровадження постійних поліпшень, збір, передачу й обробку інформації, інше.

Узагальнення наукових праць провідних вчених дозволило зробити висновок, що в умовах економіки знань виникає необхідність у здійсненні стратегічного управління якістю функціонування підприємства, яке є підґрунтям створення, розповсюдження та використання актуальної інформації та знань, що є результатом

цілеспрямованої пізнавальної діяльності персоналу підприємства та сприяють зростанню якості використання потенціалу підприємства, зовнішнього ресурсного забезпечення, задоволенню потреб споживачів.

Грунтуючись на проведеному аналізі основних положень теорії стратегічного управління, оцінки потенціалу та лояльності споживачів, у роботі було висунуто та доведено гіпотези про те, що: якість є підґрунтям функціонування сучасного підприємства як відкритої соціально-еколого-економічної системи та обумовлюється об'єктивною та суб'єктивною складовими; формування інституту якості функціонування підприємства потребує певного організаційного забезпечення; головними складовими здійснення стратегічного управління ЯФП є якість використання його потенціалу, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльність споживачів до цього суб'єкта господарювання; існує необхідність проведення оцінювання якості використання потенціалу підприємства на основі кількісних та якісних показників, визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства на основі якісних показників, оцінювання лояльності споживачів на основі визначення впливу факторів надійності, ефективності, якості; всі складові здійснення стратегічного управління ЯФП – якість використання його потенціалу, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльність споживачів – можуть бути оцінені за допомогою складноструктурованої системи показників; в умовах економіки знань основою якісного функціонування підприємства є створення, розповсюдження та використання актуальної інформації та знань; підґрунтям забезпечення ЯФП є удосконалення його інформаційно-аналітичного забезпечення; якість роботи інформаційно-аналітичного відділу характеризується показниками ефективності його функціонування, якості інформаційних систем підприємства, якості інформації; вибір методів фінансового забезпечення ЯФП має здійснюватися за визначеними критеріями.

Сформовані гіпотези є підґрунтям подальшого розвитку теоретичного, методологічного і методичного забезпечення стратегічного управління ЯФП. Спираючись на доведені гіпотези, виявлені тенденції та особливості функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств, аналіз літературних джерел з питань управління якістю, практику роботи суб'єктів господарювання, сформовано концепцію стратегічного управління ЯФП. Її основними положеннями є такі: підприємство є відкритою соціально-еколого-економічною системою, підґрунтям функціонування якої є якість; якість є цілісною інтегральною категорією, яка враховує об'єктивну (рівень використання потенціалу підприємства та його зовнішнього ресурсного забезпечення) та суб'єктивну (лояльність споживачів по відношенню до підприємства) складові сутності об'єкта дослідження, має внутрішню і зовнішню визначеність та характеризується кількісними та якісними показниками; інститут якості функціонування підприємства – це сукупність формальних і неформальних норм, правил і стандартів, що визначають рамки взаємодії організацій державної та недержавної форм власності щодо забезпечення якості функціонування підприємства; головними складовими здійснення стратегічного управління ЯФП є якість використання його потенціалу,

якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльність споживачів до цього суб'єкта господарювання; ЯФП доцільно визначати на основі оцінки якості використання потенціалу підприємства; складовою стратегічного управління ЯФП є зовнішнє потенційне ресурсне забезпечення підприємства, яке розуміється як сукупність постачальників всіх видів матеріальних та нематеріальних об'єктів, що відповідають вимогам з якості та які необхідні підприємству як у поточному, так й у стратегічному періоді з метою забезпечення певного рівня якості його функціонування; складовою ЯФП є лояльність споживачів, під якою розуміється прихильність існуючих або потенційних споживачів певному підприємству, що проявляється в позитивному емоційному ставленні до здійснення подальшої взаємодії щодо використання його продукції; всі складові здійснення стратегічного управління ЯФП – якість використання його потенціалу, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльність споживачів – можуть бути оцінені за допомогою складноструктурованої системи показників, що дозволяє обрати обґрунтовану стратегію, певним чином формалізувати процес стратегічного планування підприємства на основі розробки обґрунтованого комплексу планових управлінських рішень; в умовах економіки знань основою ЯФП є створення, розповсюдження та використання актуальної інформації та знань, які є результатом цілеспрямованої пізнавальної діяльності персоналу підприємства та використовуються з метою гармонізації цілей підприємства, постачальників, як представників зовнішнього ресурсного забезпечення, та споживачів; у сучасних умовах функціонування підприємства доцільною є розробка комплексу організаційних заходів, що супроводжують усі етапи життєвого циклу підприємства і які сприятимуть поступовому зростанню якості його функціонування; в умовах розповсюдження економіки знань та поширення використання інформаційно-комунікаційних технологій стратегічне управління ЯФП безпосередньо залежить від якості роботи інформаційно-аналітичного відділу, який характеризується показниками ефективності його функціонування, якості інформаційних систем підприємства, якості інформації; реалізація обраної стратегії у процесі стратегічного управління ЯФП вимагає фінансової підтримки й визначення обсягів та методів фінансового забезпечення за критеріями складності, повільності, недоцільності, вартості застосування; обов'язковості застави, ризику застосування, наявності регресу, переуступки заборгованості, іншими.

На основі запропонованої у дисертації концепції обґрунтовано і розроблено методологічний підхід до стратегічного управління ЯФП, що передбачає розробку методичних підходів до визначення складових оцінювання якості використання потенціалу підприємства, визначення якості зовнішнього ресурсного забезпечення та оцінювання лояльності споживачів; побудову обґрунтованої системи показників, формування комплексного методичного забезпечення оцінювання якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства та методичного підходу до вибору методів його фінансового забезпечення. Реалізація розробленого методологічного підходу передбачає використання таких методів, як: абстрактно-логічний, теоретичного узагальнення, системного підходу, контент-аналізу, аналізу та синтезу, структурного аналізу, багатовимірного факторного аналізу, рангів,

експертного аналізу, логіко-змістовного аналізу, аналізу ієрархій, регресійного та кореляційного аналізу, кластеризації, дискримінантного аналізу, прогнозування на підставі темпів росту, матричного позиціонування.

Грунтуючись на аналізі наукових праць з питань стратегічного управління та якості, визначення особливостей функціонування вітчизняної економіки, зокрема якості функціонування машинобудівних підприємств, у дисертації запропоновано під стратегією ЯФП розуміти спрямованість стратегічних управлінських рішень, що враховують об'єктивні та суб'єктивні складові якості, зумовлюються результатами діяльності суб'єкта господарювання у внутрішньому середовищі щодо використання потенціалу, у зовнішньому середовищі щодо використання ресурсного забезпечення й рівня лояльності споживачів.

Вибір стратегії ЯФП обумовлюється науково обґрунтованою класифікацією, яку уточнено за такими додатковими ознаками: для корпоративних стратегій ЯФП – за якістю використання потенціалу підприємства (зростання, стабілізації, згортання, виживання), за якістю зовнішнього ресурсного забезпечення (партнерська, переважно партнерська, опортуністична, переважно опортуністична), за лояльністю споживача (створення лояльності, підвищення лояльності, збереження лояльності), за напрямками зростання лояльності (створення диференційованої пропозиції з унікальною цінністю, диференціація взаємодії, створення бар'єрів перемикання), за аспектами функціонування (економічний, соціальний, екологічний); для конкурентних (ділових) стратегій ЯФП – за позиціонуванням на якості (використання потенціалу підприємства, використання зовнішнього ресурсного забезпечення, підтримки лояльності споживачів), за видами якості (підвищені вимоги до якості, стандартна якість, специфічні вимоги до якості); для функціональних стратегій ЯФП – за ступенем сегментації ринків збуту за вимогами до якості (масового виробництва, диференційованого виробництва, концентрованого виробництва); за стадією життєвого циклу підприємства (забезпечення якості на стадії створення, забезпечення якості на стадії росту, забезпечення якості на стадії зрілості, забезпечення якості на стадії спаду). На основі уточненої класифікації стратегій ЯФП у роботі сформовано комплекс стратегій ЯФП з урахуванням якості використання потенціалу та лояльності споживачів, якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства. Запропонований комплекс стратегій ЯФП є підґрунтям для здійснення стратегічного управління.

У четвертому розділі – «Методичне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування підприємства» – запропоновано методичний підхід до оцінювання якості використання потенціалу підприємства; розроблено методичний підхід до визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства; обґрунтовано методичний підхід до оцінювання лояльності споживачів.

У дисертації виділено та обґрунтовано складові стратегічного управління ЯФП, які надають особі, що приймає рішення, можливість врахувати як наявні зовнішні фактори функціонування суб'єкта господарювання, так і особливості стану його внутрішнього середовища у стратегічному періоді: якість використання потенціалу

підприємства (далі ЯВПП); якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення (далі ЯЗПРЗ); лояльність споживачів (далі ЛС).

За складовою ЯВПП запропоновано виділити групи показників, що відображають наявність та якість використання суб'єктом господарювання всіх видів економічних ресурсів. Групи показників оцінювання ЯВПП визначено та формалізовано за видами ресурсного забезпечення підприємства, що дозволило їх використовувати для оцінки ЯФП у цілому. Доведено доцільність врахування груп показників, що характеризують основні фонди виробничого й невиробничого призначення, нематеріальні активи, фінансово-інвестиційні, інтелектуально-кадрові, інноваційні, природні, маркетингові, інформаційно-комунікаційні ресурси.

За складовою ЯЗПРЗ доведено доцільність виділення макросередовища (середовище непрямого впливу) та середовища найближчого оточення (мезосередовище, що характеризує рівень розвитку галузі функціонування підприємства, його постачальників та споживачів продукції; зовнішнє мікросередовище, яке відображає якість взаємодії підприємства з постачальниками). Сукупність показників оцінки впливу факторів макро- та мезосередовища включає: політико-правові, економічні, соціально-демографічні, технологічні показники. Вплив суб'єктів мікросередовища включає таку сукупність показників: організаційні, інформаційні, маркетингові, фінансово-економічні, кадрові, техніко-технологічні.

За складовою ЛС використано сукупність якісних показників, що надасть можливість оцінити силу впливу на якість функціонування підприємства виділених груп факторів надійності, ефективності, якості.

Таким чином, сформовані системи показників враховано у трьох розроблених методичних підходах, які є підґрунтям здійснення стратегічного управління ЯФП. Основними узагальненими етапами реалізації методичних підходів до оцінювання ЯВПП, визначення ЯЗПРЗ та оцінювання ЛС є: визначення видів ресурсного забезпечення, виділення факторів макросередовища та середовища найближчого оточення, визначення факторів, що впливають на лояльність споживачів; побудова обґрунтованої складноструктурованої системи кількісних та якісних показників; перетворення якісних оцінок на кількісні, визначення відповідних інтегральних показників та їх прогнозування.

Для уточнення систем показників та апробації запропонованих методичних підходів було здійснено дослідження на 41 машинобудівному підприємстві Харківського регіону за даними 2010–2013 рр. Для того щоб забезпечити однорідність та обґрунтованість вибірки, здійснено її кластеризацію з використанням методів природної кластеризації для обґрунтування кількості кластерів та штучної кластеризації для більш адекватного розподілу підприємств між кластерами. Для проведення кластеризації використано показники рентабельності й оборотності активів, що підтверджено аналізом сучасних методичних підходів до оцінки результату функціонування підприємств. Достовірність результатів кластерного аналізу визначено за допомогою дискримінантного аналізу, який свідчить про стійкість отриманих кластерних груп,

що підтверджує відповідність здійсненої кластеризації підприємств існуючим закономірностям у вибірці за рівнем якості їх функціонування.

Для визначення ЯФП та траєкторії її динаміки за кожною зі складових у ретроспективному періоді, ідентифікації складової, що спричиняє домінуючий вплив на ЯФП в цілому та прогнозування змін у короткостроковому періоді на основі обґрунтованої системи показників, у дисертації сформовано три кластерно-однорідні непересічні групи машинобудівних підприємств, які можна охарактеризувати таким чином:

1 кластер – включає дев'ять підприємств, функціонування яких характеризується найвищим рівнем якості використання ресурсів. Так, даним суб'єктам господарювання притаманний максимальний рівень прибутковості та віддачі від використання капіталу і майна, маючи при цьому високий рівень швидкості обороту активів, що свідчить про ефективну структуру витрат та в цілому характеризує рівень функціонування підприємств даного кластера як високий;

2 кластер – до його складу входить 16 підприємств, які характеризуються середньою швидкістю обороту активів та відповідно мають середній рівень прибутковості, тобто віддачі від експлуатації капіталу і майна. Така ситуація свідчить про недостатньо якісне використання підприємствами наявного потенціалу та надає можливість визначити рівень якості функціонування підприємств даного кластера як середній;

3 кластер – включає 16 підприємств, що характеризуються низьким рівнем оборотності активів та низькою або взагалі нульовою рентабельністю, що свідчить про неякісне їх функціонування. Значна питома вага підприємств цього кластера (40 % у загальному обсязі досліджуваної вибірки) підтверджує наявність глибокої системної кризи в машинобудуванні та обґрунтовує необхідність розробки дієвих механізмів підвищення якості функціонування суб'єктів господарювання в галузі.

У зв'язку з тим, що для оцінки за окремими складовими ЯФП використовується інформація різного типу, у роботі використано методи визначення інтегральних показників, які наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Методи визначення інтегральних показників ЯФП

Інтегральний показник	Методи
Інтегральний показник ЯФП за складовою ЯЗПРЗ (I_{ZRZ_t})	Метод згортання рангових оцінок на основі вагових коефіцієнтів
Інтегральний показник ЯФП за складовою ЛС (I_{LSt})	
Інтегральний показник ЯФП за складовою ЯВПП (I_{VPt}):	Метод розрахунку таксономічного показника (ТП)
Інтегральний показник фінансово-інвестиційного потенціалу (I_{VPt}^{fin})	
Інтегральний показник інтелектуально-кадрового потенціалу ($I_{VPt}^{кадр}$)	
Інтегральний показник потенціалу основних фондів виробничого й невиробничого призначення ($I_{VPt}^{o.ф.}$)	
Інтегральний показник інноваційного потенціалу ($I_{VPt}^{иннов}$)	
Інтегральний показник маркетингового потенціалу ($I_{VPt}^{маркет}$)	Метод згортання рангових оцінок на основі вагових коефіцієнтів
Інтегральний показник інформаційно-комунікаційного потенціалу ($I_{VPt}^{инф}$)	

Продовження таблиці 1

Інтегральний показник	Методи
Інтегральний показник потенціалу нематеріальних активів ($I_{VPt}^{нем. акт.}$)	Метод розрахунку ТП та згортання рангових оцінок на основі вагових коефіцієнтів
Інтегральний показник природно-ресурсного потенціалу ($I_{VPt}^{інф}$)	
Узагальнений інтегральний показник ЯФП ($I_{ЯФП}$)	Метод розрахунку ТП

У дисертації виконано розрахунки за підприємствами, що включено до всіх кластерів. Результати розрахунку інтегральних показників ЯВПП за типопредставниками кожного зі сформованих кластерів наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Значення інтегральних показників ЯВПП (I_{VPt})

№ кластера	Типопредставник кластеру	Значення інтегральних показників за періодами оцінювання			
		2010	2011	2012	2013
1	ПАТ «Електромашина»	0,37005	0,38657	0,39446	0,38581
2	ПАТ «ФЕД»	0,27105	0,2759	0,2715	0,26548
3	ЕТК «ЕлКор»	0,20019	0,19303	0,16743	0,15538

Аналіз даних, які подано в табл. 2, свідчить, що протягом 2010–2012 рр. для всіх підприємств першого кластера та його типопредставника показник оцінки ЯВПП характеризується незначним зростанням, а у 2013 р. спостерігається його зменшення; для підприємств другого кластера та його типопредставника – несуттєве зростання показника у 2010–2011 рр., а потім зниження протягом 2012–2013 рр.; а для підприємств третього кластера та його типопредставника протягом 2010–2013 рр. притаманно суттєве зниження інтегрального показника ЯВПП. Ці інтегральні показники розмежовано за шкалою Харрінгтона, що дозволило дійти висновку: середнім рівнем ЯВПП характеризуються підприємства, які відносяться до першого кластера; ЯВПП підприємств другого та третього кластерів є низькою.

Результати розрахунку інтегральних показників якості ЯЗПРЗ (I_{ZRZt}) та ЛС (I_{LSI}) для 1 кластера машинобудівних підприємств наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати розрахунку інтегрального показника оцінки ЯЗПРЗ та ЛС для 1 кластера машинобудівних підприємств

Інтегральний показник	Значення інтегральних показників за періодами оцінювання			
	2010	2011	2012	2013
Інтегральний показник ЯЗПРЗ	1,8	1,8	1,8	2,0
1. Макросередовище	2,1	2,0	2,0	2,1
2. Мезосередовище	1,8	1,8	1,8	1,9
3. Мікросередовище	1,6	1,5	1,6	1,9
Інтегральний показник ЛС	2,3	2,0	2,4	2,1
1. Надійність	2,4	2,0	2,5	2,2
2. Ефективність	2,1	2,0	2,3	1,9
3. Якість	2,2	2,0	2,3	2,0

Аналіз розрахунків, які подано в табл. 3, свідчить, що протягом 2010–2013 рр. для підприємства типопредставника першого кластера показник оцінки ЯЗПРЗ характеризується незначним зростанням, але ЛС знижується. Якісне розмежування інтегральних показників ЯЗПРЗ та ЛС здійснено за шкалою Харрінгтона, що дозволило дійти висновку, що підприємства, які відносяться до всіх трьох кластерів, характеризуються середнім рівнем ЯЗПРЗ та високим рівнем ЛС.

З метою подальшого оцінювання впливу складових на загальну тенденцію ЯФП у дисертації на основі розрахованих інтегральних показників ЯВПП, ЯЗПРЗ, ЛС розраховано узагальнені інтегральні показники ЯФП для всіх досліджуваних підприємств. Результати розрахунку узагальнених інтегральних показників для типопредставників трьох кластерів наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Узагальнені інтегральні показники ЯФП

№ кластера	Типопредставник кластера	Значення узагальнених інтегральних показників ЯФП			
		2010	2011	2012	2013
1	ПАТ «Електромашина»	0,504	0,51	0,529	0,505
2	ПАТ «ФЕД»	0,314	0,33	0,327	0,303
3	ЕТК «ЕлКор»	0,22	0,163	0,177	0,215

Аналіз значень узагальнених інтегральних показників ЯФП, які представлено в табл. 4, свідчить, що: протягом 2010–2012 рр. для всіх підприємств першого кластера та його типопредставника спостерігається поступове зростання ЯФП, яке 2013 р. зменшилося; для підприємств другого кластера характерно несуттєве його зростання у 2010–2011 рр. і зниження протягом 2012–2013 рр.; а для всіх підприємств третього кластера та його типопредставника протягом 2010–2011 рр. – зниження, і у 2012 та 2013 рр. – поступове зростання.

Для здійснення стратегічного управління на основі проведених розрахунків у роботі оцінено вплив трьох досліджуваних складових на ЯФП з використанням комплексу регресійних багатofакторних моделей. Для оцінки параметрів моделей використано метод найменших квадратів, реалізацію якого здійснено за допомогою ППП Statistica 8.0 у модулі Multiple Regression, що дозволило одержати такий комплекс множинних регресійних моделей:

$$\text{Кластер 1: } I_{\text{ЯФП}} = -0,36 + 1,2 I_{\text{VPt}} + 0,09 I_{\text{ZRZ}_t} + 0,15 I_{\text{LS}_t} \quad (1)$$

$$\text{Кластер 2: } I_{\text{ЯФП}} = -0,25 + 1,14 I_{\text{VPt}} + 0,12 I_{\text{ZRZ}_t} + 0,085 I_{\text{LS}_t} \quad (2)$$

$$\text{Кластер 3: } I_{\text{ЯФП}} = -0,15 + 0,9 I_{\text{VPt}} + 0,2 I_{\text{ZRZ}_t} + 0,13 I_{\text{LS}_t} \quad (3)$$

Отримані регресійні моделі є адекватними, тому що коефіцієнт множинної кореляції для побудованих моделей становить не менше 0,9 та всі параметри моделей значимі за критерієм Стюдента. Отже, отримані регресійні моделі можуть бути використані для оцінки впливу складових на ЯФП. У роботі здійснено аналіз еластичності зміни загальних інтегральних показників ЯФП до зміни інтегральних показників за окремими складовими, в результаті якого визначено, що для підприємств першого та другого кластерів домінуючий вплив здійснює складова

ЯВПП, для підприємств третього кластера найбільш суттєвим на зміну ЯФП є вплив складової ЯЗПРЗ. Тому підприємства, що менш якісно функціонують, більше залежать від змін у зовнішньому середовищі.

Для визначення напрямків зміни ЯФП у стратегічному періоді розроблено комплекс прогнозних моделей для кожної зі складових:

$$I_{VP_{t+1}} = I_{VP_t} * \overline{Tp}(I_{VP_t}) \quad (4)$$

$$I_{SP_{t+1}} = I_{LS_t} * \overline{Tp}(I_{LS_t}) \quad (5)$$

$$I_{ZRZ_{t+1}} = I_{ZRZ_t} * \overline{Tp}(I_{ZRZ_t}) * k \quad (6)$$

де $\overline{Tp}$ – середній темп росту, розрахований для відповідного інтегрального показника;

k – поправочний коефіцієнт, що дозволяє врахувати складну економіко-політичну ситуацію у країні;

$I_{VP_t}, I_{LS_t}, I_{ZRZ_t}$ – останнє значення інтегрального показника ЯВПП, ЛС, ЯЗПРЗ.

У табл. 5 наведено результати прогнозу інтегральних показників за складовими ЯФП для трьох кластерів машинобудівних підприємств.

Таблиця 5

Прогноз інтегральних показників за складовими ЯФП

Інтегральний показник	Типопредставники кластерів					
	1 – ПАТ «Електромашина»		2 – ПАТ «ФЕД»		3 – ЕТК «ЕлКор»	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
I_{VP_t}	0,39	0,40	0,26	0,26	0,14	0,13
I_{ZRZ_t}	1,72	1,12	1,46	0,96	1,45	0,95
I_{LS_t}	2,09	2,05	2,00	1,99	1,94	1,90

Аналіз розрахунків, які подано в табл. 5, свідчить, що в 2014 та 2015 рр. для підприємства типопредставника першого кластера показник оцінки ЯВПП матиме незначне зростання; для підприємства другого кластера прогнозується несуттєве його зниження; а для типопредставника третього кластера прогнозується суттєве зниження інтегрального показника ЯВПП. Ідентичні розрахунки здійснено для всіх машинобудівних підприємств, які досліджуються, що підтверджує очікуване суттєве погіршення інтегрального показника ЯФП за складовими ЯЗПРЗ та ЛС, яке зумовлено об'єктивними факторами наявності політико-економічної кризи у країні. Такі прогнозні тенденції підтверджуються розрахунком коефіцієнтів еластичності впливу складових на загальну ЯФП та віддзеркалюють той факт, що тільки стійкі підприємства мають ресурсні можливості щодо певного нівелювання впливів зовнішнього середовища та адаптації до їх збурень.

З метою економічної інтерпретації оцінки ЯФП на основі складових стратегічного управління сформована таблиця ситуацій, яка є підґрунтям для формування комплексу управлінських рішень у процесі стратегічного управління ЯФП. Складова ЯЗПРЗ не є результатом активних впливів з боку суб'єкта господарювання, а виступає об'єктом його пасивної адаптації, тому виділення доцільних напрямків зміни рівня ЯФП запропоновано формувати на підставі позиціонування підприємств у матриці стратегічних ситуацій складових ЯВПП та

ЛС. Відповідно до рис. 5 ПАТ «Електромашина» протягом всього досліджуваного періоду притаманна ситуація, що свідчить про високий рівень ЛС, при цьому ЯВПП знаходиться на середньому рівні, тому ЯФП підприємства характеризується високим рівнем адаптивності протягом всього досліджуваного періоду. ПАТ «ФЕД» в 2010 р. відповідає ситуація, яка характеризується тим, що незважаючи на наявність сформованого стійкого кола споживачів та високий рівень їх прихильності до продукції підприємства, ЯВПП характеризується недостатнім рівнем. В 2011 р. позиція підприємства трансформується і відповідає ситуації, яка свідчить про загальне зниження рівня ЛС, у 2012 та 2013 рр. підприємство спромоглося повернути довіру з боку споживачів, що привело до зростання ЯФП за складовою ЛС та поверненню ПАТ «ФЕД» до ситуації, яка склалась у 2010 р. Динаміка позиції ЕТК «ЕлКор» в 2010–2012 рр. збігається з позиціонуванням ПАТ «ФЕД», що дозволяє надати аналогічну вищевикладеній інтерпретацію рівня якості його функціонування. Однак у 2013 році якість функціонування ЕТК «ЕлКор» погіршилась, що підтверджується його переміщенням у матриці до ситуації, що обумовлюється низькою ЯЗПРЗ та супроводжується зменшенням кількості споживачів, які залишаються лояльними до його продукції та продовжують стратегічне співробітництво.

У п'ятому розділі – «Теоретико-методичні підходи до організації стратегічного управління якістю функціонування підприємства та вибору методів його фінансового забезпечення» – сформовано організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства; розроблено комплексне методичне забезпечення оцінювання якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства; обґрунтовано методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення ЯФП.

Умовою зростання ЯФП є отримання, розповсюдження та використання інформації, яка є результатом цілеспрямованого стратегічного управління якістю використання потенціалу підприємства, якістю його зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, лояльністю споживачів та використовується з метою максимального задоволення відповідних потреб персоналу підприємства, постачальників і споживачів. Теоретичні положення щодо забезпечення функціонування інформаційно-аналітичного відділу (далі ІАВ), сформована організаційна структура ІАВ, етапи його створення становлять організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління ЯФП. Згідно із запропонованою концепцією стратегічного управління ЯФП сформовано теоретичні положення щодо забезпечення функціонування ІАВ підприємства, що враховують: організаційні та інформаційні зв'язки підприємства, визначають необхідність створення відділу або реорганізації існуючого, його цілі та базовий перелік функцій, роль та місце відділу в організаційній структурі підприємства, базових інформаційних потоках взаємодії між підрозділами; доцільність навчання персоналу відділів, що зв'язані організаційними та інформаційними зв'язками з метою забезпечення успішної взаємодії, трансформації інформації у знання; необхідність формування навичок персоналу відділу щодо роботи в команді, яка

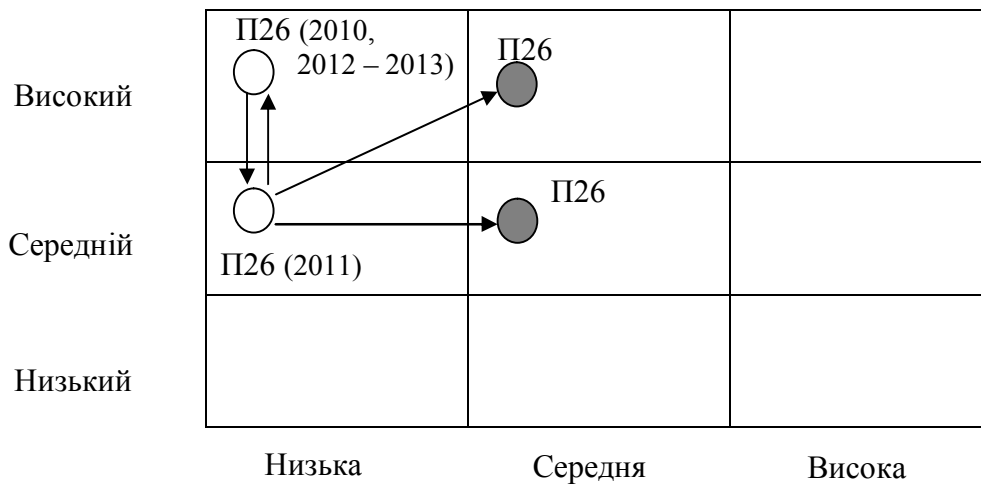
Рівень лояльності споживачів, LS_t

а) ПАТ «Електромашина» (П5) (типопредставник 1 кластера)

Якість викорис-
тання потенціалу підприємства,
 VP_t

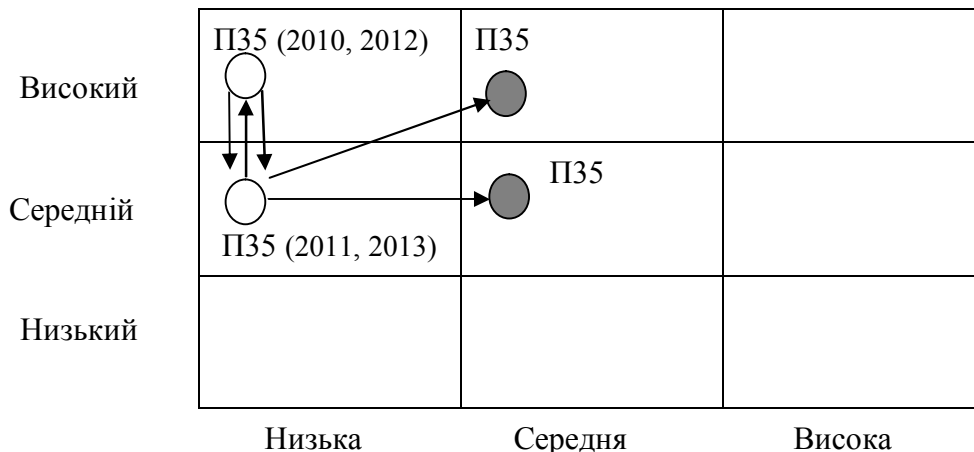
Рівень лояльності споживачів, LS_t

б) ПАТ ФЕД (П26) (типопредставник 2 кластера)

Якість викорис-
тання потенціалу підприємства, VP_t

Рівень лояльності споживачів, LS_t

в) ЕТК «ЕлКор» (П35) (типопредставник 3 кластера)

Якість викорис-
тання потенціалу підприємства,
 VP_t

- ситуація, що притаманна підприємству протягом всього досліджуваного періоду;
- доцільні напрямки зміни позиції підприємств у прогностичному періоді.

Рис. 5. Доцільні напрямки зміни позиції підприємств – типопредставників кластерних груп у матриці стратегічних ситуацій складових VP_t та LS_t

характеризується чіткою постановкою загальної мети, розподілом відповідальності, усвідомленням завдань, наявністю необхідних ресурсів щодо їх досягнення; доцільність дотримання персоналом певних норм корпоративної культури, їх націленість на обмін інформацією; формування актуальної бази даних ключових компетенцій персоналу та баз знань, в яких використовуються логічні методи, апарат семантичних мереж, фреймів, нечіткої логіки, нейронних мереж, генетичних алгоритмів відносно певного аспекту функціонування підприємства; постійне зростання компетенцій персоналу завдяки оновленню знань та їх поширенню серед персоналу всіх відділів; удосконалення навичок застосовувати придбані компетенції при вирішенні практичних задач; розвиток навичок персоналу відділу відносно роботи в команді; постійне удосконалення моделі організаційних та інформаційних зв'язків підприємства щодо забезпечення його якості функціонування.

На основі проведених досліджень практики функціонування вітчизняних підприємств запропоновано створення ІАВ, який буде займатися формуванням і підтримкою в актуальному стані баз даних і баз знань, використання яких є основою зростання якості функціонування підприємства у стратегічному періоді. Сформовано організаційну структуру, що відповідає запропонованій концепції стратегічного управління якістю функціонування підприємства та сприяє вирішенню організаційної проблеми здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів підприємства. Обґрунтовано доцільність формування секторів забезпечення взаємодії із зовнішнім та внутрішнім середовищем, які запропоновано в роботі. Їх посадове наповнення зумовлюється функціями, які виконує інформаційно-аналітичний відділ.

Визначено етапи створення ІАВ на підприємстві: ідентифікація цілей та базових функцій нового відділу, розроблення класифікатору функцій та переліку робіт; визначення ролі та місця нового відділу в організаційній структурі підприємства, його структури та переліку взаємозв'язків з іншими підрозділами, трудомісткості робіт, змін у штатному розкладі.

На основі аналізу наукових джерел запропоновано під якістю функціонування ІАВ розуміти його здатність належним чином задовольняти визначені та передбачувані інформаційні потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів протягом всього періоду функціонування підприємства. На основі здійснення рангового аналізу сформовано систему показників оцінки якості функціонування ІАВ, яка є узагальненою та включає показники, що дозволяють оцінити якість його роботи, тобто показники якості інформаційних систем підприємства (функціональна придатність, здатність до взаємодії, достовірність, простота використання, тестування, адаптованість, замінність, вартість розробки), якості інформації (достовірність, доступність, актуальність, ефективність), ефективності функціонування ІАВ (економічність роботи апарату управління, якість виконання управлінських функцій, продуктивність апарату управління). Запропоновано визначати інтегральний показник оцінки якості функціонування ІАВ за методом адитивної згортки з урахуванням стандартизованих показників та їх вагових коефіцієнтів.

Результати оцінки якості функціонування ІАВ підприємств-типопредставників кожного кластера за 2013 р.: ПАТ «Електромашина» (0,77), ПАТ «ФЕД» (0,75), ЕТК

«ЕлКор» (0,69) – можна охарактеризувати як достатньо високі, які забезпечують потреби підприємства щодо зростання якості його функціонування.

Якісне стратегічне управління повинно мати достатнє фінансове забезпечення, тому у дисертації розроблено методичний підхід до вибору методів його здійснення, який враховує запропоновані критерії: складності, повільності, недоцільності, вартості застосування; можливості втручання у функціонування підприємства, обов'язковості застави, ризику застосування, наявності регресу, переуступки заборгованості, обов'язковості наявності поручителя, зростання складності прийняття управлінських рішень. У роботі визначено етапи реалізації запропонованого методичного підходу до вибору методів фінансового забезпечення ЯФП, наведені на рис. 6.

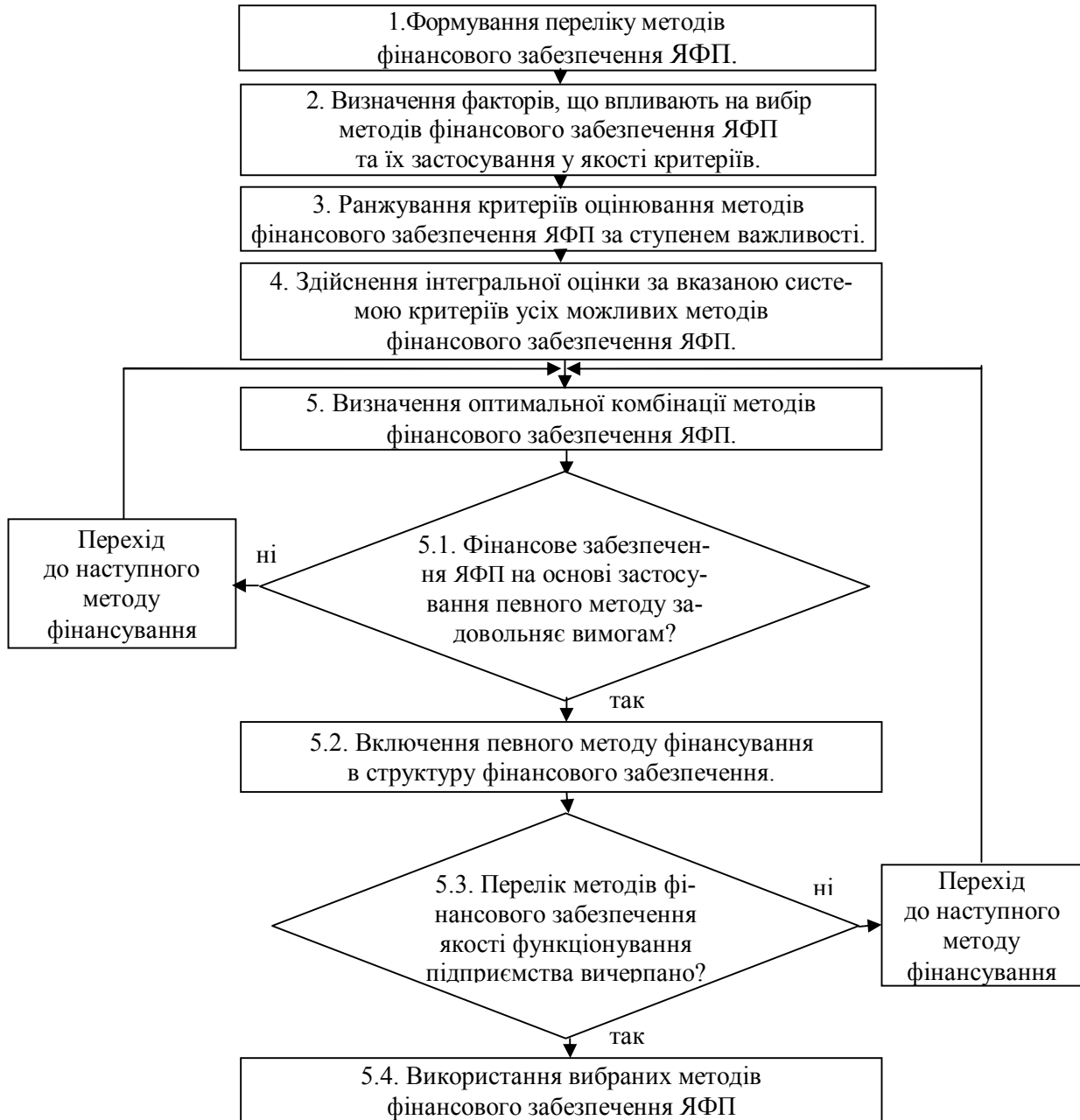

Рис. 6. Послідовність етапів методичного підходу до вибору методів фінансового забезпечення ЯФП

За запропонованим методичним підходом у дисертації виконано розрахунки для вибору методів фінансового забезпечення ЯФП за підприємствами-

типопредставниками всіх кластерів. Ітерації та умови вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства-типопредставника першого кластера ПАТ «Електромашина» наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Ітерації та умови вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування ПАТ «Електромашина»

Ітерації вибору методів фінансового забезпечення						Умови здійснення вибору
$f_1(F)$	S_1	$f_2(F)$	S_2	$f_3(F)$	S_3	
1222,66	0,095					$Z_1 \leq F, f_1(F) = \max(S_1)$
1222,66	0,095	1000	0,094			$Z_2 \leq F, f_2(F) = \max[S_2 + f_1(F - Z_2)]$
1222,66	0,095	1000	0,094	1000	0,093	$Z_3 \leq F, f_3(F) = \max[S_3 + f_2(F - Z_3)]$

Аналіз розрахунків, які подані в табл. 6, свідчить, що методами фінансового забезпечення якості функціонування ПАТ «Електромашина» є самофінансування, акціонування та кредитування, що є доцільним для всіх підприємств першого кластера. Для підприємств, що відносяться до другого кластера та характеризуються більш низькою ЯФП, переважним методом фінансування є лізинг; для підприємств третього кластера – самофінансування, що обумовлюється низьким рівнем ЯФП.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальну, складну і важливу наукову проблему розроблення теоретичних положень, концепції, методологічного та методичного забезпечення стратегічного управління якістю функціонування підприємства з урахуванням якості використання його потенціалу, якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, лояльності споживачів. Найбільш вагомими висновками дослідження полягають у такому:

1. Здійснене теоретичне обґрунтування сутності якості функціонування підприємства базується на врахуванні її об'єктивної та суб'єктивної складових, що зумовлюються результатами діяльності суб'єкта господарювання у внутрішньому середовищі щодо використання потенціалу, у зовнішньому середовищі щодо використання ресурсного забезпечення й рівня лояльності споживачів. Це є підґрунтям розробки методологічного підходу до стратегічного управління якістю функціонування підприємств, що сприяє зростанню якості їх функціонування.

2. Виходячи із сучасних умов функціонування підприємства запропоновано головні принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі його функціонування: адекватність, інноваційність і екологічність, об'єктивність, надійність, ефективність, альтернативність, що розвивають теоретичний базис стратегічного управління якістю функціонування підприємств, а їх використання сприяє підвищенню обґрунтованості теоретичного, методологічного та методичного забезпечення формування стратегій якості функціонування підприємства.

3. Теоретичний аналіз підходів до визначення інституту та здійснене теоретичне обґрунтування сутності якості функціонування підприємства дозволили довести доцільність формування інституту якості функціонування підприємства, під

яким розуміється сукупність формальних і неформальних норм, правил і стандартів, що визначають особливості взаємодії організацій державної та недержавної форм власності для забезпечення якості функціонування підприємства. Це дало змогу визначити його функції: основні, що здійснюються суб'єктами управління мета-, макро-, мезорівнів й забезпечують якість функціонування підприємства, та часткові, що є похідними від основних та здійснюються підприємством, тобто на мікроекономічному рівні, і забезпечують якість його функціонування, та розробити відповідне організаційне забезпечення. Формування інституту якості функціонування підприємства створює передумови щодо зростання впорядкованості управління якістю та активізації інтеграції підприємств у світовий економічний простір.

4. Аналіз результатів функціонування вітчизняної економіки у міжнародному середовищі засвідчив переважно негативну динаміку індексів глобальної конкурентоспроможності, економічної свободи, мережевої готовності. Макроекономічне середовище також негативно впливає на якість функціонування підприємств. Відбувається погіршення рівня рентабельності підприємств, низька інвестиційна активність та обсяги залучення іноземних інвестицій. Якість функціонування машинобудівних підприємств характеризується зменшенням: обсягів реалізованої продукції, капітальних інвестицій, кількості наукових організацій, діяльність яких не компенсується самими підприємствами. Виявлення тенденцій дозволило сформулювати пропозиції з підвищення якості функціонування підприємств.

5. Теоретичний аналіз трансформації концепції управління якістю, яку було апробовано на численних закордонних та вітчизняних підприємствах, дозволив визначити її основні положення: здійснення стандартизації, яка передбачає встановлення та застосування певних правил і норм, рекомендацій та вимог з метою впорядкування функціонування підприємства певній галузі на користь і за участю всіх стейкхолдерів; контроль, який передбачає проведення комплексу заходів, спрямованих на перевірку якості функціонування підприємства в цілому, його бізнес-процесів та кінцевої продукції; здійснення постійних поліпшень, завдяки систематичному впровадженню новітніх технологій, що дозволяють упровадити більш досконалі процедури з управління підприємством; збір, передачу й обробку інформації; як здійснення технологічного процесу, обслуговування споживачів і т. ін. Узагальнення існуючих концептуальних основ та особливостей функціонування підприємств є підґрунтям формування теоретичних положень стратегічного управління якістю функціонування підприємств, які сприятимуть зростанню їх адаптації до умов сучасних соціально-економічних реалій.

6. Аналіз теоретичної бази з питань якості, проблем стратегічного управління, оцінки потенціалу та лояльності споживачів дозволив довести гіпотези та сформулювати концепцію стратегічного управління якістю функціонування підприємства, ключові положення якої полягають у такому: якість є підґрунтям функціонування сучасного підприємства як відкритої соціально-еколого-економічної системи та обумовлюється об'єктивною та суб'єктивною складовими; формування інституту якості функціонування підприємства потребує певного організаційного забезпечення; головними складовими здійснення стратегічного управління якістю функціонування підприємства є якість використання його потенціалу, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення та лояльність

споживачів до цього суб'єкта господарювання; існує необхідність проведення оцінювання якості використання потенціалу підприємства на основі кількісних та якісних показників, визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства на основі якісних показників, оцінювання лояльності споживачів на основі визначення впливу факторів надійності, ефективності, якості; всі складові здійснення стратегічного управління якістю функціонування підприємства можуть бути оцінені за допомогою складноструктурованої системи показників; в умовах економіки знань основою якісного функціонування підприємства є створення, розповсюдження й використання актуальної інформації та знань; підґрунтям забезпечення якості функціонування підприємства є удосконалення його інформаційно-аналітичного забезпечення; якість роботи інформаційно-аналітичного відділу характеризується показниками ефективності його функціонування, якості інформаційних систем підприємства, якості інформації; вибір методів фінансового забезпечення має здійснюватися за певними критеріями.

7. Розроблений у роботі методологічний підхід до стратегічного управління якістю функціонування підприємства включає удосконалені методичні підходи до визначення складових оцінювання якості використання потенціалу підприємства, визначення якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, оцінювання лояльності споживачів та побудову обґрунтованої системи показників, формування комплексного методичного забезпечення оцінки якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства та методичного підходу до вибору методів його фінансового забезпечення. Запропонований методологічний підхід є підґрунтям для розробленого методичного забезпечення за кожною складовою. Зазначений підхід застосовано при визначенні стратегій якості функціонування на 41 промисловому підприємстві машинобудівної галузі України, в результаті чого доведено його дієвість і практичну цінність щодо здійснення стратегічного управління якістю функціонування.

8. Уточнення класифікації стратегій якості функціонування підприємства за такими додатковими ознаками: для корпоративних стратегій – за якістю використання потенціалу підприємства, за якістю зовнішнього ресурсного забезпечення, за лояльністю споживача, за напрямками зростання лояльності, за аспектами функціонування; для конкурентних (ділових) стратегій – за позиціонуванням на якості, за видами якості; для функціональних стратегій – за ступенем сегментації ринків збуту за вимогами до якості; за стадією життєвого циклу підприємства, дозволило сформувати комплекс стратегій якості функціонування підприємства.

9. Розроблений методичний підхід оцінювання якості використання потенціалу підприємства засновано на формуванні обґрунтованої складноструктурованої системи кількісних та якісних показників, які дають змогу охарактеризувати його за кожним видом ресурсного забезпечення (фінансово-інвестиційне, інтелектуально-кадрове, інноваційне, основних фондів виробничого й невиробничого призначення, нематеріальних активів, природно-ресурсне, маркетингове, інформаційно-комунікаційне). Використання таксономічних методів дозволило розрахувати інтегральний показник якості використання потенціалу підприємства та здійснити якісне розмежування його інтервалів за допомогою вербально-числової шкали

Харрінгтона, що дозволяє визначати напрями зміни позиції підприємств у стратегічному періоді та приймати ґрунтовні управлінські рішення у стратегічному періоді.

10. Сформований методичний підхід визначення зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства ґрунтується на використанні якісних показників, які дозволили здійснити розподіл на макросередовище (середовище непрямого впливу) та середовище найближчого оточення (мезосередовище, що характеризує рівень розвитку галузі функціонування підприємства, його постачальників та споживачів продукції; зовнішнє мікросередовище, яке відображає якість взаємодії підприємства з постачальниками), обґрунтувати систему показників, яка характеризує вплив факторів макро- та мезо-, мікросередовищ. Використанням методу згортання рангових оцінок на основі вагових коефіцієнтів дало змогу розрахувати інтегральний показник якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення підприємства, використання якого сприяє покращенню стратегічного управління якістю функціонування підприємства.

11. На основі розробленого методичного підходу до оцінювання лояльності споживачів з урахуванням факторів: надійності, що характеризує тривалість співробітництва підприємства та споживачів продукції; ефективності, що визначає економічну ефективність такого співробітництва; якості, що характеризує якість продукції підприємства для споживачів, було розраховано інтегральний показник лояльності споживачів на основі згортання рангових оцінок з урахуванням вагових коефіцієнтів, який дозволяє здійснити об'єктивну оцінку потреб та сподівань споживачів, що є підґрунтям стратегічного управління якістю функціонування підприємства. Розроблений науково обґрунтований підхід дозволяє об'єктивно оцінити вимоги споживачів та прийняти ґрунтовні стратегічні рішення щодо подальшої взаємодії з ними.

12. Результати проведеного аналізу свідчать про незадовільне значення індексу мережевої готовності України та недостатній рівень використання інформаційно-комунікаційного потенціалу підприємств. З метою подолання вказаних проблем у роботі сформовано організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства, яке засновано на створенні інформаційно-аналітичного відділу, що включає сектори забезпечення взаємодії із зовнішнім та з внутрішнім середовищем, розроблено положення про його функціонування. Представлена організаційна структура інформаційно-аналітичного відділу відповідає запропонованій концепції стратегічного управління якістю функціонування підприємства та сприяє вирішенню організаційної проблеми здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів підприємства.

13. Розроблене комплексне методичне забезпечення оцінки якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства здійснюється на базі системи показників, що відображають ефективність його функціонування, якість інформаційних систем підприємства, якість інформації. Практична значущість запропонованого комплексного методичного забезпечення полягає у здійсненні об'єктивної оцінки та визначенні недоліків у роботі відділу, що можуть бути усунені у процесі стратегічного управління.

14. Запропонований у роботі методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства дає змогу оцінити доцільність

застосування кожного методу фінансування на основі визначення складності, повільності, недоцільності, вартості застосування; можливості втручання у функціонування підприємства, обов'язковості застави, ризику застосування, наявності регресу, переуступки заборгованості, обов'язковості наявності поручителя, зростання складності прийняття управлінських рішень і дозволяє здійснити обґрунтований вибір доцільних методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства у процесі здійснення стратегічного управління.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Строкович А. В. Направления развития производственной системы / А. В. Строкович // Равновесие в экономической системе переходного типа: предпосылки, механизмы, управление : монография ; под общ. ред. О. Л. Яременко. – Х. : Изд-во НУА, 2004. – С. 383–399.

2. Строкович Г. В. Теоретичні основи управління розвитком підприємств як динамічних систем / Г. В. Строкович // Управління розвитком суб'єктів господарювання : монографія / О. Л. Яременко, О. М. Панкратова, В. Г. Яременко та ін. ; за заг. ред. : О. Л. Яременка, Г. В. Строкович. – Х. : Вид-во НУА, 2008. – С. 255–312.

3. Строкович Г. В. Якість функціонування підприємства: внутрішні та зовнішні аспекти : монографія / Г. В. Строкович. – Х. : Вид-во НУА, 2010. – 212 с.

4. Строкович Г. В. Стратегічне управління якістю функціонування підприємств в системі координат розвитку регіону / Г. В. Строкович // Соціально-економічний розвиток регіонів: теорія, методика, практика, перспективи: колективна монографія ; під заг. ред. К. Ф. Ковальчука. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2011. – С. 217–228.

5. Строкович Г. В. Концептуальні основи формування стратегій якості функціонування суб'єктів господарювання / Г. В. Строкович // Стратегічне управління суб'єктами господарювання: проблеми теорії та практики : монографія ; О. Л. Яременко, Г. В. Строкович, О. А. Іванова та ін. – Х. : Вид-во НУА, 2013. – С. 6–39.

6. Строкович Г. В. Методологічні та методичні основи стратегічного управління якістю функціонування підприємства : монографія / Г. В. Строкович. – Х. : Вид-во НУА, 2013. – 396 с. (Рецензія д.е.н., проф. Яременко О. Л. // Проблеми науки. – 2014. – № 6 (162). – С. 44–45.

Статті у наукових фахових виданнях

7. Строкович А. В. Некоторые аспекты процесса повышения эффективности работы предприятий / А. В. Строкович // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 5. – С. 52–54.

8. Строкович А. В. Выбор варианта развития производственной системы / А. В. Строкович // Вісник Харківського університету. Серія: Актуальні проблеми

сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова. – 2002. – № 551. – Частина 2. – С. 139–143.

9. Строкович Г. В. Джерела розвитку підприємств / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2004. – Том 10. – С. 269–275.

10. Строкович Г. В. Алгоритм здійснення інвестиційної діяльності / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2005. – Том 11. – С. 435–440.

11. Строкович Г. В. Концептуальні основи стратегічного управління розвитком підприємства / Г. В. Строкович // Економіка розвитку. – 2006. – № 2 (38). – С. 97–99.

12. Строкович Г. В. Оцінка потенціалу – основа ефективного управління розвитком підприємства / Г. В. Строкович // Управління розвитком : зб. наук. статей. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – № 7. – С. 91–92.

13. Строкович А. В. Методические основы выбора стратегии развития предприятия / А. В. Строкович // Управління розвитком : зб. наук. статей. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – № 3. – С. 48–49.

14. Строкович А. В. Проблемы оценки нематериальных активов и интеллектуального капитала / А. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2007. – Т. 13. – С. 435–440.

15. Строкович А. В. Совершенствование концепции управления качеством развития предприятия / А. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2008. – Т. 14. – С. 334–343.

16. Строкович А. В. Механизм внедрения системы оценочных индикаторов / А. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2009. – Т. 15. – С. 374–380.

17. Строкович Г. В. Соціальне партнерство – стратегія розвитку національної економіки / Г. В. Строкович // Бізнес Інформ. – 2009. – № 11. – С. 84–85.

18. Строкович Г. В. Механізм взаємодії деяких інститутів на основі соціального партнерства / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2010. – Т. 16. – С. 294–298.

19. Строкович Г. В. Вплив стейкхолдерів на якість функціонування підприємства / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2011. – Т. 17. – С. 386–389.

20. Строкович Г. В. Особливості функціонування інституту управління якістю / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2012. Т. 18. – С. 153–157.

21. Строкович Г. В. Адаптивність як основа довгострокового функціонування підприємства» / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіст. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2013. – Т. 19. – С. 153–157.

22. Строкович Г. В. Методологічний підхід щодо стратегічного управління якістю / Г. В. Строкович // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – № 22 (201). – С. 139–146.

23. Строкович Г. В. Організаційне забезпечення зростання якості функціонування підприємств в умовах економіки знань / Г. В. Строкович // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 203–212.

24. Строкович Г. В. Управління знаннями як основа підвищення якості функціонування підприємства / Г. В. Строкович // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х. : Вид-во НУА, 2014. – Т. XX. – С. 217–223.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

25. Строкович Г. В. Методичний підхід щодо визначення якості функціонування підприємств / Г. В. Строкович // Збірник наукових праць «Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму». – 2013. – № 1 (6). – С. 314–320. (INDEX COPERNICUS, РИНЦ та ULRICH'S PERIODICALS DIRECTORY).

26. Строкович Г. В. Методологічні підходи щодо формування та функціонування соціально-економічного інституту якості / Г. В. Строкович // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – С. 46–53. (SciVerse Scopus by Elsevier, EconLit, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory).

27. Строкович Г. В. Визначення принципів взаємодії підприємства з постачальниками та покупцями у процесі його функціонування / Г. В. Строкович // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 9-10. – С. 64–66. (Scopus, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, Central and Eastern European Online Library (C.E.E.O.L.), РИНЦ).

28. Строкович Г. В. Підхід до трактування розвитку підприємства з позицій якості / Г. В. Строкович // Бізнес Інформ. – 2013. – № 9. – С. 242–246. (Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory).

29. Iastremska O. Assessment of customer loyalty / O. Iastremska, A. Strokovych // The Advanced Science Journal. – 2014. – № 6. – P. 84–89. (Index Copernicus, Google Scholar). *Особисто автором* запропоновано методичний підхід щодо оцінки лояльності існуючих та потенційних споживачів як однієї з складових якості функціонування підприємства.

30. Ястремская Е. Н. Аспекты качества функционирования предприятий / Е. Н. Ястремская, А. В. Строкович // European Applied Sciences. – 2014. – № 4. – С. 130–132. (Журнал зареєстровано в Германії). *Особисто автором* запропоновано ключові аспекти якості функціонування підприємства.

31. Ястремська О. М. Методичний підхід щодо формування інформаційно-аналітичного відділу підприємства / О. М. Ястремська, Г. В. Строкович // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 11–12. – С. 109–112. (Scopus, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, Central and Eastern European Online Library (C.E.E.O.L.), InfoBase Index, RISC). *Особисто автором* запропоновано сутність якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу та етапи його створення на підприємстві.

32. Строкович Г. В. Теоретичні засади формування системи стратегічного вибору підприємства / Г. В. Строкович, Д. А. Жукова // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 327–333. (Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, інші). *Особисто автором* запропонована схема системи стратегічного вибору підприємства.

33. Ястремська О. М. Методичний підхід до стратегічного планування якості функціонування підприємства / О. М. Ястремська, Г. В. Строкович // Актуальні

проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 470–483. (Scopus, EconLit, Index Copernicus, EBSCOhost, Cabell's Directory, Directory ProQuest). *Особисто автором запропоновано таблицю ситуацій оцінки якості функціонування суб'єкта господарювання, обґрунтовано фактори впливу на тенденцію зміни якості функціонування підприємства.*

Матеріали наукових конференцій

34. Строкович А. В. Аспекты ситуационного анализа в антикризисном управлении / А. В. Строкович // *Фінансовий і банківський менеджмент: досвід та проблеми : тези доповідей і виступів IV Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 20-21 листопада 2002 р.). – Донецьк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2002. – С. 40–41.*

35. Строкович А. В. Выбор стратегии развития интеграционной структуры / А. В. Строкович // *Проблемы равновесия экономических систем в условиях рыночной трансформации : программа и материалы межвуз. науч.-практ. конф. (г. Харьков, 10 февр. 2004 г.). – Х. : Изд-во НУА, 2004. – С. 52–53.*

36. Строкович А. В. Методические основы оценки уровня риска развития предприятия / А. В. Строкович // *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Дні науки – 2006» (м. Дніпропетровськ, 17–18 квітня 2006 р.). Том 1. Економічні науки. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 106–108.*

37. Строкович Г. В. Методичні підходи до вдосконалювання системи управління якістю / Г. В. Строкович // *Матеріали за 5-а Міжнародна научна практична конференція «Ставайки сівременна наука». Економіки (м. Софія, 1-5.10.2007). – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2007. – Том 2. – С. 73–74.*

38. Строкович А. В. Выбор методов управления предприятием / А. В. Строкович // *Міжнародна наукова конференція «Формування ринкових механізмів господарювання» (м. Запоріжжя, 11-12 жовтня 2007 р.). – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Т. 1. – С. 108–109.*

39. Строкович А. В. Формирование стратегии развития предприятия как фактор повышения эффективности функционирования региона / А. В. Строкович // *Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми науки та практики : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20-21 квітня 2007 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 121–123.*

40. Строкович Г. В. Проблемы управления качеством развития суб'єктів господарювання / Г. В. Строкович // *Матеріали за 4-а Міжнародна научна практична конференція «Образование и наука на 21 от век» (м. Софія, 17–25.04.2008). – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2008. – Том 3. – С. 28–29.*

41. Строкович А. В. Классификация стратегий развития предприятия / А. В. Строкович // *Матеріали 4-ой международной научно-практической конференции «Научная мысль информационного века - 2008» (м. Прага, 30–31.04. 2008). – Прага : Изд. Дом «Education and Science», 2008. – Том 3. Экономическая наука. – С. 21–24.*

42. Строкович А. В. Взаимосвязь общего менеджмента и менеджмента качества / А. В. Строкович // *Матеріали за 5-а міжнародна научна практична конференція*

«Основните проблеми на съвременната наук» (м. София, 17–25.04.2009). – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. – Т. 4. Икономики. – С. 29–31.

43. Строкович Г. В. Нормативно-правові засади управління якістю функціонування підприємств в Україні / Г. В. Строкович // Матеріали за 6-а міжнародна научна практична конференція «Новини за модерна наука» (м. Софія, 17–25 травня 2010 р.). – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010. – Т. 9. – С. 72–75.

44. Строкович Г. В. Проблеми збалансованості процесу підвищення якості розвитку підприємства / Г. В. Строкович // Матеріали 6-й Международной научно-практической конференции «Европейская наука: XXI век – 2010» (Przemysl, 07-15.03.2010). – Przemysl : Nauka i studia, 2010. – Том 6. – С. 57–60.

45. Строкович Г. В. Організація забезпечення якості функціонування підприємства / Г. В. Строкович // Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (м. Харків, 15–16 листопада 2010 р.). – Х. : Вид. «ХНЕУ», 2010. – С. 18–21.

46. Строкович А. В. Особенности управления качеством функционирования предприятия в условиях мирового кризиса / А. В. Строкович // Матеріали за 7-а міжнародна научна практична конференція «Новината за напреднали наука» (м. Софія, 17–25 травня 2011 р.). – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. – Т. 10. – С. 35–37.

47. Строкович Г. В. Методичний підхід щодо взаємодії підприємства з постачальниками та покупцями у процесі функціонування / Г. В. Строкович // Матеріали VIII Международной научно-практической конференции «Научная индустрия европейского континента – 2012». Том 7. Экономические науки (м. Прага, 27.11–05.12.2012). – Прага : Изд. Дом «Образование и наука», 2012. – С. 56–59.

48. Строкович А. В. Проблемы формирования стратегий качества функционирования предприятий / А. В. Строкович // Materials digest of the XXVII International Scientific and Practical Conference and the II stage of Championships in economic sciences and management, juridical sciences “Economic and legal management procedures of overcoming the social crisis” (London, June 28 – July 06, 2012). – London : LASHE, 2012. – P. 155–157.

49. Строкович Г. В. Розробка організаційного забезпечення якості функціонування підприємств / Г. В. Строкович // Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу» (м. Київ, 14-15 листопада 2013 р.). – К. : КНЕУ, 2013. – С. 236-238.

50. Строкович А. В. Методический подход по определению качества внешнего потенциального ресурсного обеспечения предприятия / А. В. Строкович // Актуальные вопросы экономических наук : сборник материалов XXX Международной научно-практической конференции (г. Новосибирск, 10 апреля 2013 г.). – Новосибирск : ООО «СИБПРИНТ», 2013. – С. 164–169.

51. Строкович Г. В. Якість функціонування підприємства як основа зростання якості продукції / Г. В. Строкович // Міжнародна науково-практична конференція «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (м. Львів, 22-24 травня 2013 р.). – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 84–86.

52. Ястремська О. М. Критерії вибору напрямків фінансового забезпечення якості функціонування підприємства / О. М. Ястремська, Г. В. Строкович //

Международный научно-практический конгресс «Science engineering и экономическая парадигма современного общества» (г. Базель, Швейцария, 25 июня 2014 г.). – Базель : – С. 107–110. (Russian Science Citation Index). *Особисто автором* запропоновано систему критеріїв вибору напрямків фінансового забезпечення якості функціонування підприємств.

53. Строкович Г. В. Аналіз основних тенденцій функціонування машинобудівних підприємств як передумова управління якістю / Г. В. Строкович // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14-15 листопада 2014 р.). – Х. : ФОП Александрова К. М.; ВД «ІНЖЕК», 2014. – С. 230–234.

54. Строкович Г. В. Розкриття сутності якості функціонування підприємства / Г. В. Строкович // Cutting-Edge Science-2015 : Materials of the XI International Scientific and Practical Conference (Sheffield, April 30 - May 7, 2015.). – Sheffield : Science and Education Ltd, 2015.– Volume 6: Economic science. – P. 69–72.

55. Строкович Г. В. Удосконалення стратегій функціонування підприємства на засадах якості / Г. В. Строкович // Europejska nauka XXI powieka - 2015 : materialy XI Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Przemysl, 07-15 maja 2015 roku). – Przemysl : Nauka I studia, 2015. – Volume 5: Ekonomiczne nauki. – S. 10–12.

56. Строкович Г. В. Визначення якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу підприємства / Г. В. Строкович // Новината за напреднали наука – 2015 : материалы за XI Международна научна практична конференция (г. София, 17–25-ти май 2015.). – София : Бял ГРАД-БГ, 2015. – Т. 3: Икономики. – С. 71–78.

57. Строкович Г. В. Методичний підхід щодо вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємств / Г. В. Строкович // Економіка в сучасних умовах: стан, проблеми та пошук шляхів їх подолання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 26-27 червня 2015 р.). – Львів : ЛЕФ, 2015. – Ч. 1. – С. 134–138.

За темою дисертації опубліковано також 11 інших матеріалів конференцій.

Підручники й навчальні посібники з грифом МОН України

Строкович А. В. Управление проектами : учеб. пособие для студентов экон. специальностей / А. В. Строкович. – Х. : Изд-во НУА, 2005. – 180 с. (Лист №14/18.7-851 від 18.04.05).

Строкович Г. В. Стратегія підприємства : навч. посіб. для вищих навч. закладів / Г. В. Строкович. – Х. : Вид-во НУА, 2012. – 224 с. (Лист №1/11-6075 від 14.07.11).

Строкович Г. В. Управление проектами : підручник для студентів экон. специальностей / Г. В. Строкович. – Х. : Вид-во НУА, 2013. – 240 с. (Лист №1/11-19163 від 12.12.12).

АНОТАЦІЯ

Строкович Г. В. Стратегічне управління якістю функціонування підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний економічний університет імені

Семена Кузнеця, Харків, 2016.

Теоретично обґрунтовано сутність якості функціонування підприємства, особливість якої полягає в урахуванні об'єктивної та суб'єктивної складової сутності. Визначено головні принципи взаємодії підприємства з постачальниками й покупцями у процесі функціонування. Теоретично обґрунтовано визначення й розроблено організаційне забезпечення формування та діяльності інституту якості функціонування підприємства. Здійснено аналіз результатів функціонування вітчизняних промислових підприємств на мета-, макро-, мезо- та мікрорівнях. Здійснено теоретичний аналіз трансформації концепції «управління якістю». Узагальнено існуючі концептуальні основи та особливості функціонування підприємств, які дозволили сформуванню теоретичні положення стратегічного управління якістю функціонування підприємств. Висунуто й доведено гіпотези, які є підґрунтям сформованої концепції стратегічного управління якістю функціонування підприємства.

Обґрунтовано і запропоновано методологічний підхід до стратегічного управління якістю функціонування підприємства, що включає розроблені методичні підходи до визначення складових оцінки якості використання потенціалу підприємства, якості зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, лояльності споживачів. Уточнено класифікацію стратегій якості функціонування підприємства. Сформовано організаційно-інформаційне забезпечення стратегічного управління якістю функціонування машинобудівного підприємства. Розроблено комплексне методичне забезпечення оцінки якості функціонування інформаційно-аналітичного відділу. Запропоновано методичний підхід до вибору методів фінансового забезпечення якості функціонування підприємства.

Ключові слова: якість функціонування підприємства, принципи взаємодії, гіпотеза, концепція, стратегічне управління, якість використання потенціалу підприємства, якість зовнішнього потенційного ресурсного забезпечення, лояльність споживачів, класифікація стратегій якості функціонування підприємства, інформаційно-аналітичний відділ, методи фінансового забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Строкович А. В. Стратегическое управление качеством функционирования предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, Харьков, 2016.

В работе сформированы теоретические положения, концепция, методологическое и методическое обеспечение стратегического управления качеством функционирования предприятия с учетом качества использования его потенциала, качества внешнего потенциального ресурсного обеспечения, лояльности потребителей.

Теоретически обоснована сущность качества функционирования предприятия, особенность которой заключается в учете объективной и субъективной

составляющих сущности. Определены главные принципы взаимодействия предприятия с поставщиками и покупателями в процессе функционирования. Теоретически обосновано определение института качества функционирования предприятия как совокупности формальных и неформальных норм, правил и стандартов, определяющих особенности взаимодействия организаций государственной и негосударственной форм собственности для обеспечения качества функционирования предприятия. Разработано организационное обеспечение его формирования и деятельности.

Осуществлен анализ результатов функционирования промышленных предприятий на мета-, макро-, мезо- и микроуровнях. Сформированы предложения по повышению качества функционирования предприятий.

Выявлены генезис и эволюция управления качеством как логическое и последовательное отражение трансформации концепций управления производством. Выдвинуты и доказаны гипотезы, которые являются основой концепции стратегического управления качеством функционирования предприятия. Предложено: рассматривать современное предприятие как открытую социально-эколого-экономическую систему, основой функционирования которой является качество; осуществлять стратегическое управление качеством функционирования предприятия на основе оценки качества использования его потенциала, качества внешнего потенциального ресурсного обеспечения и лояльности потребителей к данному хозяйственному субъекту; сформировать информационно-аналитический отдел и определить методы финансового обеспечения качества функционирования предприятия.

Обоснован и предложен методологический подход к стратегическому управлению качеством функционирования предприятия, включающий: разработанные методические подходы к оценке качества использования потенциала предприятия, качества внешнего потенциального ресурсного обеспечения, лояльности потребителей; сформированную и обоснованную систему показателей, комплексное методическое обеспечение оценки качества функционирования информационно-аналитического отдела предприятия; методический подход по выбору методов финансового обеспечения.

Уточнена классификация стратегий качества функционирования предприятия по следующим дополнительным признакам: для корпоративных стратегий – качество использования потенциала предприятия, качество внешнего ресурсного обеспечения, лояльность потребителя, направления роста лояльности, аспекты функционирования; для конкурентных (деловых) стратегий – позиционирование на качестве, виде качества; для функциональных стратегий – степень сегментации рынков сбыта, требования к качеству, стадия жизненного цикла предприятия.

Сформировано организационно-информационное обеспечение стратегического управления качеством функционирования машиностроительного предприятия. Доказана целесообразность создания информационно-аналитического отдела, который включает секторы обеспечения взаимодействия с внешней и внутренней средой, разработано положение о его функционировании. Разработано комплексное методическое обеспечение оценки качества функционирования информационно-аналитического отдела предприятия. Предложен методический подход по выбору

методов финансового обеспечения качества функционирования предприятия, который определяет целесообразность применения каждого метода финансирования на основе системы критериев.

Ключевые слова: качество функционирования предприятия, принципы взаимодействия, гипотеза, концепция, стратегическое управление, качество использования потенциала предприятия, качество внешнего потенциального ресурсного обеспечения, лояльность потребителей, классификация стратегий качества функционирования предприятия, информационно-аналитический отдел, методы финансового обеспечения.

SUMMARY

Strokovych G. V. Strategic management of the quality of the enterprise's functioning. – On the right of manuscript.

The thesis for a scientific degree of a doctor of science in economics on specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (According to the Types of Economic Activities). – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2016.

The essence of the quality of enterprise's functioning, the specifics of which consist in consideration of objective and subjective components, was theoretically justified. The main principles of cooperation of the enterprise with suppliers and customers in course of functioning were defined. The definition of the institute of quality of enterprise's functioning was theoretically proved and organizational support of formation and operation of the institute was developed. The results of activities of national enterprises on meta-, macro-, meso- and microlevels were analysed. The theoretical analysis of transformation of "quality management" concept was executed. Existent conceptual basics and specifics of enterprises' functioning were summarized, which allowed to formulate theoretical statements of strategic management of the quality of enterprise's functioning. The hypotheses, which are the basis of formed concept of strategic management of the quality of enterprise's functioning, were suggested and proved.

The methodological approach to strategic management of the quality of enterprise's functioning, which includes developed methodical approaches to identification of components of estimation of the quality of usage of enterprise's potential, quality of external potential resource procurement, loyalty of customers, was established and proposed. The classification of strategies of the quality of enterprise's functioning was specified. Organizational-informational provision of strategic management of the quality of machine-building enterprise's functioning was formulated. Complex methodical support of assessment of quality of functioning of informational-analytical department was developed. The methodical approach to selection of methods of financial provision of the quality of enterprise's functioning was suggested.

Key words: quality of enterprise's functioning, principles of cooperation, hypothesis, conception, strategic management, quality of usage of enterprise's potential, quality of external potential resource procurement, loyalty of customers, classification of strategies of enterprise's functioning, informational-analytical department, methods of financial provision.

СТРОКОВИЧ ГАННА ВІТАЛІЇВНА

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Підписано до друку 07.12.2015 р. Формат 60x90/16.
Обсяг 1,9 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Тираж 150 пр. Зам. № 71.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг».
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю. о. А00№ 507350
61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4.
Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96